

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

MEGEP

(MESLEKİ EĞİTİM VE ÖĞRETİM SİSTEMİNİN
GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ)

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ

ÜSTÜN ZEKÂ VE ÖZEL YETENEKLİ
ÇOCUKLAR

ANKARA, 2009

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen modüller;

- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 02.06.2006 tarih ve 269 sayılı Kararı ile onaylanan, Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında kademeli olarak yaygınlaştırılan 42 alan ve 192 dala ait çerçeve öğretim programlarında amaçlanan mesleki yeterlikleri kazandırmaya yönelik geliştirilmiş öğretim materyalleridir (Ders Notlarıdır).
- Modüller, bireylere mesleki yeterlik kazandırmak ve bireysel öğrenmeye rehberlik etmek amacıyla öğrenme materyali olarak hazırlanmış, denenmek ve geliştirilmek üzere Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında uygulanmaya başlanmıştır.
- Modüller teknolojik gelişmelere paralel olarak, amaçlanan yeterliği kazandırmak koşulu ile eğitim öğretim sırasında geliştirilebilir ve yapılması önerilen değişiklikler Bakanlıkta ilgili birime bildirilir.
- Örgün ve yaygın eğitim kurumları, işletmeler ve kendi kendine mesleki yeterlik kazanmak isteyen bireyler modüllere internet üzerinden ulaşılabilirler.
- Basılmış modüller, eğitim kurumlarında öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılır.
- Modüller hiçbir şekilde ticari amaçla kullanılamaz ve ücret karşılığında satılamaz.

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. ÜSTÜN ZEKÂ VE ÖZEL YETENEKLİLER	3
1.1. Zekâ ve Yetenek.....	3
1.1.1. Temel Kavramlar	3
1.1.2. Zekâ ve Özellikleri	3
1.1.3. Yetenek ve Özellikleri	12
1.2. Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekliler	14
1.2.1. Temel Kavramlar	14
1.2.2. Tanım ve Sınıflandırma	14
1.2.3. Tanılama ve Değerlendirme	16
1.2.4. Yaygınlık	18
1.2.5. Nedenler.....	19
1.2.6. Üstün Zekâlı Çocuğun Özellikleri	20
1.2.7. Özel Yetenekli Çocukların Olumsuz Yönleri	23
1.2.8. Üstün ve Özel Yetenekli Çocukların Alanlara Göre Özellikleri	23
1.2.9. Erken Çocukluk Dönemindeki Üstün veya Özel Yetenekli Çocukların Özellikleri	27
1.2.10. Eğitimleri	29
1.2.11. Nasıl Yardım Edilebilir.....	39
1.2.12. Aileye Öneriler	40
1.2.13. Öğretmene Öneriler	41
1.2.14. Özel yetenekli Çocukların Öğretmen ve Ailelerine Yönelik Birlikte Yapılabilecekleri Etkinlikler.....	42
UYGULAMA FAALİYETİ	44
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	46
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	49
2. ÜSTÜN ZEKÂLI VE ÖZEL YETENEKLİLERE UYGUN ETKİNLİKLER	49
2.1. Üstün Zekâlı ve Özel Yeteneklilere Uygun Etkinlikler	49
2.1.1. Çocuklar İçin Rahatlama Teknikleri.....	50
2.1.2. Yaratıcı Drama	50
2.1.3. Satranç ve Eğitim.....	56
2.2. Üstün Zekâlı ve Özel Yeteneklilere Uygun Araç Gereçler	59
2.3. Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Çocuklara Yönelik Etkinlik Planlama	60
UYGULAMA FAALİYETİ	63
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	65
MODÜL DEĞERLENDİRME	66
CEVAP ANAHTARLARI	69
ÖNERİLEN KAYNAKLAR.....	70
KAYNAKÇA	71

AÇIKLAMALAR

KOD	141EO0015
ALAN	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
DAL/MESLEK	Erken Çocuklukta Öğretmen Yardımcılığı-Özel Eğitimde Öğretmen Yardımcılığı
MODÜLÜN ADI	Üstün Zekâ ve Özel Yetenekliler
MODÜLÜN TANIMI	Üstün zekâ ve özel yeteneklileri tanıtan ve onların özelliklerine uygun etkinlik hazırlamayı içeren öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/16
ÖN KOŞUL	Bu modülün ön koşulu yoktur.
YETERLİK	Üstün zekâ ve özel yeteneklilerin eğitiminde yardımcı olmak
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç: Uygun ortam sağlandığında, üstün zekâ ve özel yeteneklilere yardımcı olabileceksiniz. Amaçlar: 1. Uygun ortam sağlandığında üstün zekâ ve özel yeteneklileri tanıyabileceksiniz. 2. Uygun ortam sağlandığında üstün zekâ ve özel yeteneklilerin özelliklerine uygun araç gereç hazırlayabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Sınıf, erken çocukluk eğitim kurumları, özel eğitim kurumları, rehberlik araştırma merkezleri, özel ve kamu kurum ve kuruluşlarında bulunan eğitim odaları... Donanım: Kaynak kitaplar, bilgisayar, projeksiyon, fotoğraflar, afiş, broşür, dergiler, uyarıcı pano tepegöz, asetat, fotoğraflar, CD, VCD, bilgisayar donanımları, VCD, DVD, televizyon, projeksiyon... Legolar, yap bozlar, çeşitli kavram geliştirici eğitici oyuncaklar, eğitici kitaplar, zekâ geliştiren oyunlar...
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modülde yer alan her bir öğrenme faaliyetinden sonra, verilen ölçme araçlarıyla kazandığınız bilgileri ölçerek kendinizi değerlendirebileceksiniz. Öğretmen tarafından modül sonunda kazandığınız bilgi ve becerileri değerlendirmek amacıyla çeşitli ölçme araçları uygulanacaktır.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Üstün zekâ ve özel yetenekli çocuğun gelişiminde ve eğitiminde özel eğitim önemli bir yer tutmaktadır. Üstün zekâ ve özel yetenekli çocuğun varlığı insanlık tarihi kadar eski olduğu halde onlara yönelik eğitim ve öğretim çalışmaları daha yenidir. Bu çalışmalar kapsamında üstün zekâ ve özel yetenekli çocuk için eğitim programları geliştirilmiş, özel eğitilmiş personel yetiştirilmiş, eğitim ortamları hazırlanmış, özel okullar açılmış ve özel araç – gereçler geliştirilmiştir. Üstün zekâ ve özel yetenekli çocuğa yönelik bu ve buna benzer çalışmalar bilim ve teknolojiadaki gelişmelerin paralelinde yenilenmekte ve geliştirilmektedir.

Üstün zekâ ve özel yetenekli çocukların gelişimi, ileride topluma daha yararlı olabilmesi ve var olan kapasitesini tam anlamıyla ortaya çıkarabilmek için özelliklerinin iyi bilinmesi gerekmektedir. Çocuğun eğitimiyle ilgilenenler tarafından, Üstün zekâ ve özel yetenekli çocukların tanınması, onların sağlıklı bir gelişim göstererek başarıya ulaşmaları ve nitelikli olarak daha üst düzeylere çıkabilmeleri için çok önemlidir. Çocuğa sunacağımız bilinçli seçilmiş uyarıcılar, araç gereçler, bilinçli düzenlenmiş eğitim ortamları ve etkinliklerle üstün zekâ ve özel yetenekli çocukları sağlıklı şekilde destekler ve gelişim kapasitelerini en üst düzeyde kullanmalarını sağlar. Çocuklara etkinlik hazırlarken çocukların bireysel farklılıkları göz önünde bulundurulmalıdır

Bu modülde, çocukların üstün zekâ ve özel yeteneklerinin özelliklerini öğrenerek, çocukların bu alandaki gelişimlerine etkili olarak yardım edebileceksiniz. Üstün zekâ ve özel yetenekle ilgili verilen örnek etkinlik ve araç gereç rehberliğinde, siz de uygun etkinlik seçip yaratıcılığınızı kullanarak, özgün araç gereç hazırlayabilmek için yeni bilgi ve beceriler kazanacaksınız.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlandığında üstün zekâ ve özel yeteneklilerin özelliklerine uygun etkinlik seçebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Çevrenizde bulunan merkezlerden, her türlü kaynaktan üstün zekâ ve özel yetenekli çocukların tanılmasını, sınıflandırmayı, nedenlerini, yaygınlıklarını, özelliklerini, eğitimlerini araştırınız ve gözlemleyiniz. Gözlemlerinizi bilgisayar ortamında sunuş oluşturacak şekilde bir rapor haline getiriniz. Edindiğiniz deneyimleri arkadaşlarınıza sunarak paylaşınız.

1. ÜSTÜN ZEKÂ VE ÖZELYETENEKLİLER

1.1. Zekâ ve Yetenek

1.1.1. Temel Kavramlar

Zekâ, üstün zekâ, özel yetenek

1.1.2. Zekâ ve Özellikleri

Zekâ, bireyin gerek sorunları çözerken gerek çevreye uyum sağlarken var olan tüm yetenek ve becerilerini kullanması ile ortaya çıkan düzeydir.

İnsanın düşünme, akıl yürütme, objektif gerçekleri algılama, yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tamamına zekâ denir.

Resim 1.1: üstün zekâlı çocuğun gelişiminde kavram geliştirici oyuncakların büyük önemi vardır.

1.1.2.1. Zekânın Sınıflandırılması

Günlük yaşamda zekâ, genelde tek bir yetenek veya becerinin sivrilmesi biçiminde anlaşılır. Bu hatalı bir düşüncedir. Çünkü zekâ algılama, mantık, hafıza, öğrenme, düşünme gibi pek çok yetenek ve becerinin birlikte kullanımı ile kendini gösterir.

Zekâ genel hatlarıyla Thorndike tarafından üç ana farklılık çerçevesinde sınıflandırılmıştır;

➤ Soyut Zekâ

Sembol kullanarak düşünme yeteneğidir. Çocuklukta pek kendini göstermeyen bu zekâ, 12 yaş ve sonrasında ağırlıklı olarak kendini gösterir. Soyut zekâ gerçekte var olmayan ancak var olanlar arasındaki ilişkilerden, zihnin soyutlama ve genelleme gücüyle elde ettiği sembollerle uğraşır.

Örneğin pi sayısı, türev, limit, sayılar tabiatında somut olarak yoktur. Matematik kavramlarını kullanmak, matematiksel ilişkileri kurmak soyut zekâ işidir. Romancı, şair, besteci soyut zekâsını kullanır.

➤ Mekanik (Somut) Zekâ

Araç gereç ve makineleri yapıp kullanmada kendini gösterir. Çocukluk yıllarında kendini göstermeye başlayan bu zekâ, bozulan bir oyuncakçı tamir ederken, yapboz türü oyuncaklarla uğraşırken yoğun biçimde kullanılır.

Bu zekânın daha çok mühendislerde, tamircilerde, uzman işçilerde bulunması gerekir.

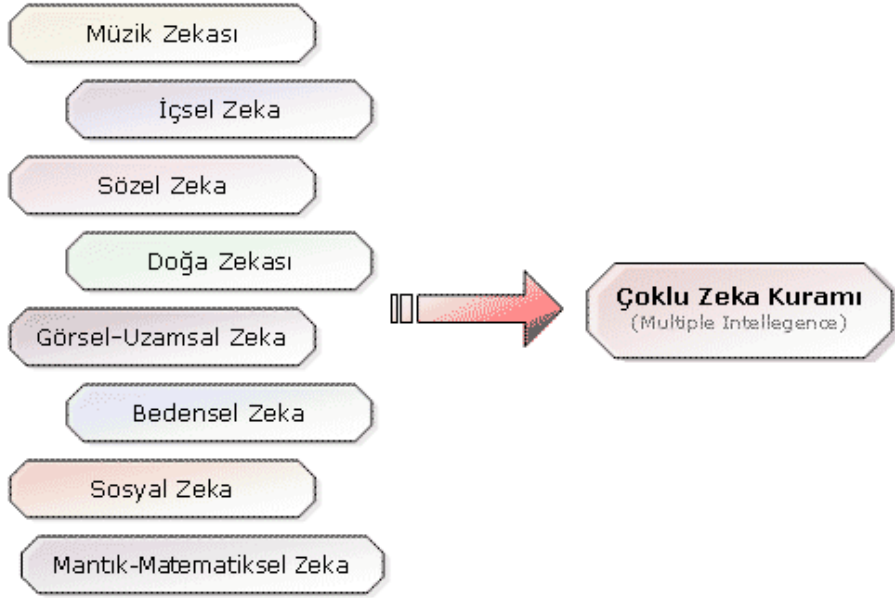
➤ Sosyal Zekâ

Toplumsal çevreye uyum sağlamada, insanlarla iyi ilişkiler kurmada kendini gösterir. Sosyal zekâsını iyi kullanan bir insan çevresinde sevilir, sayılır, lider özellikleri ile sivrilip insanları etkiler.

Politikacılık, avukatlık, öğretmenlik, pazarlamacılık gibi toplumla sıkı ilişkiler içinde olması gereken mesleklerde sosyal zekâ ön plana çıkar.

Geçmişte ve günümüzde farklı yaklaşımlar içerisinde zekânın birçok tanımı yapılmıştır. Bu yaklaşımlar;

- Psikometrik yaklaşımlar,
- Gelişimsel yaklaşımlar,
- Biyo- ekolojik yaklaşımlar,
- Çoklu yaklaşımlardır.
- **Psikometrik yaklaşım** zekâyı nicel, tek ve bütünlük bir kavram gibi görür. çocuğun iki yönünü öne çıkartmaktadır. Bunlar, sözel-dilsel ve mantıksal-matematiksel yetenek alanlarıdır. Çünkü bu alanlar nicel olarak ifade edilebilir.
- **Gelişimsel yaklaşımda** Piaget, bireyin değişik yaşlarda özümleme ve uyum sağlama yoluyla çevreye uyum sağladığını ortaya çıkartmıştır. Zekâyı çevreye uyum sağlama gücü olarak ele alır.
- **Biyo ekolojik** yaklaşımcılardan Ceci, zekânın oluşumunda, hem bireyin kalıtsal olarak getirdikleri hem de içinde doğduğu çevrenin bileşkesi olduğunu savunur.
- **Çoklu yaklaşımcılardan** birisi olan Gardner'a göre, insan beyni sekiz zekâ alanını içermektedir. Geleneksel eğitim bunlardan sadece iki tanesini, sözel/ dil ve mantık/ matematik zekâ alanlarını dikkate almaktadır.

Şekil 1.1: Gardner zekâyı sekiz alanda inceleyerek farklı bir bakış açısı geliştirmiştir

Resim 1.2: Howard Gardner

➤ Çoklu Zekâ Kuramı Uygulamaları

Gardner zekâyı, bir ya da birden fazla kültür için değerli olan bir ürünü ortaya koymak ya da problem çözme yeteneği olarak tanımlamıştır. Gardner'a göre bireyin sekiz tür zekâsı vardır. Bunlar:

- **Sözel/ Dil Zekâ:** Dili düzgün kullanabilme, güzel okuyup konuşabilme, kelimelerle düşünüp karmaşık cümleleri anlayabilme becerisidir. Şiir, mizah, hikâye anlatma, gramer, mecazlar, teşbihler, soyut ve simgesel düşünme, kavram oluşturma ve kelime yazma gibi karmaşık olasılıkları içeren dil üretim sorumluluğudur. İnsanın sözel/dilsel zekâsı, konuşulan

kelimenin, okunan şiirin, yazılan ya da tartışılan fikir ya da düşüncelerin farkındadır.

Bu zekâ türünde gelişmiş insanlar okuma, yazma, konuşma ve tartışma gibi konularda başarılıdırlar ve şiir, mizah, hikâye anlatma, tartışma ve yaratıcı yazım konularında da isteklidirler.

- **Mantık/ Matematik Zekâ:** Soyut kavramları anlama, problemleri mantık ve akıl yürüterek çözme, grafik, şema ve şekillerle çalışmaktan hoşlanma, karmaşık ilişkileri çözebilme becerisidir. Bu tür zekâyâ sahip olan bireyler sorular sorarak sonuca ulaşmaktan hoşlanırlar. Genellikle analitik ve bilimsel düşünme diye adlandırılan yetenekleri içerir.

Matematik ve fen alanını kapsar. Mantıksal/matematikselsel zekâ, problem çözme ya da yeni bir şeyin doğruluğunun tartışıldığı durumlarda harekete geçer. Bu zekâ, kavramları tanıma, sayılar ve geometrik şekiller gibi soyut sembollerle çalışma, bilginin belirgin parçaları arasında ilişkiler kurma ve/veya bu parçalar arasındaki farklı bağıntıları görme kapasiteleri gerektirir.

Bu zekâ türünde gelişmiş olan insanlar nesnelere tanımlamada, analiz etmede ve matematik/bilim gibi konularda problem çözmede başarılıdırlar ve benzer şeyleri eşleştirme, karışık resimlerden şekil çıkarma, matematik, bilim, bulmaca ve problem çözme gibi konulardan hoşlanırlar.

Mantıksal zekâ, toplumda oldukça fazla değer verilen bir yetenek alanıdır. Sözel/dilsel zekâ ve mantıksal/matematikselsel zekâ biçimleri, günümüzde tüm zekâ testleri, standart başarı testleri ve Batı eğitim sisteminde kullanılan kolej giriş sınavları için temeldir. Bu çeşit zekâyâ sahip olan öğrenciler okullara giriş sınavlarında üstün başarı gösterirler.

- **Müzik/ Ritm Zekâ:** Müzikle düşünme, müzikle ilgili kavramları anlamak, dinlemek, yorumlamak, kolayca akılda tutmak, yeni sesler üretmek, müzik aletlerini kullanabilme becerisidir. Dilde olduğu gibi müzik de bireyin kendini ifade araçlarından biridir ve Gardner müziğin kendisine has bir zekâsı olduğunu savunur. Bu zekâsı üstün olan kişiler bir şarkının ritmini kolayca yakalayabilirler.

Bu zekâ türünde gelişmiş olan insanlar, bir müzik aleti çalmaktan, mırıldanmaktan, şarkı bestelemek ve bunu seslendirmekten hoşlanırlar.

Resim 1.3: Müzik zekâsı gelişmiş insanlar müzik aleti çalmaktan hoşlanırlar

- **Görsel / Uzamsal (Mekânsal) Zekâ:** Etraftaki resimleri, şekilleri algılama ve bunlarla düşünüp muhakeme edebilme becerisidir. Resim, grafik ve heykel gibi görsel sanatlar; denizcilik, harita yapıcılığı ve mimarlık gibi yüzey ve onun içinde bilginin kullanımını gerektiren durumlar ve farklı derinlik ve açılardan objeler tasarlama yeteneği gerektiren satranç gibi oyunlar görsel/mekânsal zekâ ile ilgilidir. Bu zekânın temelindeki anahtar duyu, görme duyusu ve buna bağlı olarak şekiller tasarlama ve zihinde resimler yaratma yeteneğidir. Uzamsal zekâ, uzamsal dünyanın zihinsel modellerini biçimlendirme yeteneğidir. Bunu yaparken birey, modeli yönetir ve yönlendirir. Üç boyutlu düşünme bu zekânın en belirgin özelliğidir. Denizci, mühendis, heykeltıraş, ve ressam olmak için bu tür zekâyâ sahip olmak gerekmektedir. Uçabildiğimizi iddia ettiğimiz, sihirli yaşantılar geçirdiğimiz ve belki de harika bir macera hikâyesinde baş kahraman olduğumuz çocukluk düşlerimizde tamamen bu zekâ kullanılır.

Bu zekâ türünde çok gelişmiş olan insanlar, zihinlerinde resimler yaratır ve bunları çizerler. Bununla birlikte yaratıcılıkları, renkleri kullanma ve harita okuma yetenekleri ile iyi bir hayal güçleri vardır. Çizim, resim, heykel yapımı ve zihinlerinde nesnelere tasarlamayı severler.

Resim 1.4: Doğada resim yapmak çocuğun yaratıcılığını geliştirmektedir

- **Bedensel/ Kinestetik Zekâ:** Problem çözmeye veya yeni bir şey meydana getirmeye bütün vücudu veya vücudun parçalarını kullanabilme becerisidir. Bedensel zekâyâ sahip insanlar tiyatro, bale, spor ve dansa başarılıdırlar. Zihin ve beden bağlantısını iyi biçimde kurarlar. Bu zekâ türünde gelişmiş olan insanlar, spor yapmayı ve dans etmeyi severler. Bunun yanı sıra ellerini iyi kullanırlar, vücut kontrol ve koordinasyonunda başarılıdırlar. Aktörler, palyaçolar ve pandomim oyuncularını gibi insanlar, insan ruhunu derinden etkilemek için vücudun kavrama, anlama ve iletişim kurmadaki sonsuz olanaklarını en iyi şekilde kullanan insanlardır.
- **Kişiler Arası Zekâ:** İnsanlarla birlikte nasıl çalışılması, yaşanması ve karşı tarafla nasıl iletişim kurulması gerektiğini anlama becerisidir. Liderlik yapmak, insanları ikna edebilmek, geniş bir arkadaş grubuna sahip olmak, dinlemesini ve konuşmasını sevmek gibi özellikler bu zekâ türüne sahip olan insanlarda bulunur. Başkalarını anlama olarak da ifade edilebilir. Bu diğer kişilerin nasıl çalıştıklarını, onları nelerin güdülediğini, onlarla birlikte nasıl çalışacağını anlama yeteneğidir. Sosyal (kişiler arası) zekâ bir grup içinde iş birlikli çalışma yeteneği gerektirir. Diğer insanlarla sözel ve sözsüz iletişim kurma yeteneği gibi. Bu zekâ, insanlar arasındaki ilgi farklarını ortaya koyar. Örneğin ruh halleri, huyları, yönelimleri ve amaçlarındaki zıtlıklar gibi. Bu zekânın daha ileri bir şekli, kendini başkalarının yerine koyma ve onların niyet ve arzularını anlayabilmedir. Bir şekli de başkalarının duygu, korku, önsezi ve inançlarıyla özdeşleşebilmedir.

Bu zekâ türünde çok gelişmiş olan insanlar genellikle danışmanlar, öğretmenler, terapistler, politikacılar ve dini liderlerdir.

- **Kişisel Zekâ:** Bireyin kendi iç dünyasını, duygu yapısını, düşüncelerini tanıyıp bununla kontrollü bir şekilde yaşama becerisidir. Yalnız kalmak, yaptığı işlerin olumlu ya da olumsuz değerlendirmesini yapıp bunlardan ders çıkarmak, bağımsız olmak gibi özellikler bu tür zekâ yapısına sahip olan kişilerde baskın olarak bulunur. Başka bir deyişle içsel zekâ, bizim kendi bilincimizin farkında olmamıza, kendi kendimizi tanımamıza olanak sağlar; bu, bizim kendimize dönme ve kendimizi izleme aşamasıdır. Bizim kendi kişiliğimiz ve kendimizi aşma yeteneğimiz, içsel zekâmızın işleyen kısmıdır. Bununla birlikte tecrübelerimizdeki birlik ve bütünlük, yüksek bilinç durumunu fark etme, geleceğin çekiciliğini yaşama ve rüyalandaki olasılıkları gerçekleştirir ve kapasitemizi artırır.

Bu zekâ türünde gelişmiş olan insanlar başkalarının duygu ve düşüncelerini anlama, yoğunlaşma, konsantre olma ve nesne ötesi düşünme konularında başarılıdırlar ve meditasyon yapmaktan hoşlanırlar. Gardner'a göre bu zekâ çok özeldir ve dil, müzik, sanat, dans, semboller ve kişiler arası iletişim gibi tüm diğer zekâ türlerini kapsar.

- **Doğa Zekâsı:** Doğayı ve doğada bulunan bitki, hayvan ve diğer varlıkları inceleme, gözlemlene ve bunlara ilgi duyma becerisidir. Bireyin doğada olup bitenleri anlaması, doğa olaylarından hoşlanması, kendini doğada evindeymiş gibi hissetmesi, farklı türleri tanımlaması ve bu alanlara ilgi göstermesi biçiminde ortaya çıkar.

Doğa (naturalist) zekâsı; kayalar ve çimlerle flora çeşidi de dahil olmak üzere bitkileri, mineralleri, hayvanları, dünyayı, dağları, denizleri, mevsimleri vb. tanıma ve sınıflandırma yeteneğidir. Arabalar ya da spor ayakkabılar gibi kültürel ürünleri tanıma becerisi de doğasal zekâyâ dayanabilir.

Resim 1.5: Doğa zekâsı, kayalar ve çimleri, bitkileri, mineralleri, hayvanları, dünyayı, dağları, denizleri, mevsimleri vb. tanıma ve sınıflandırma yeteneğidir

Her insan bunu belirli ölçülerde yapabilmekte, köpekleri, kedileri ve ağaçları tanıyabilmektedir. Ama bazı insanlar daha çok küçük yaşlarda ürünleri tanımada ve sınıflandırmada aşırı derecede başarılı olmaktadır. Örneğin dinazorları tanımada üç ya da dört yaşlarındaki çocuklar, yetişkinlerden daha başarılıdırlar.

Bu zekâ türünde gelişmiş olan insanlar izcilik-dağcılık yapmaktan, jeolojiden, astronomiden, doğa tarihi müzeleri ile ulusal parkları ve hayvanat bahçelerini gezmekten ve balık tutmaktan hoşlanırlar.

Gardner'a göre bireyler öyle ya da böyle bu zekâların tümüne değişik düzeylerde sahiptir. Kimisinde çok gelişmişken kimisinde de gelişimleri ortalama çevresinde kalmış olabilir.

Çoklu zekâ kuramının anahtar kavramı "çoğul" kelimesidir. Çünkü zekâ çok yönlüdür.

Gardner zekânın özelliklerini şöyle sıralar:

- Her insan kendi zekâsını artırma ve geliştirme yeteneğine sahiptir. Zekâ sadece değişmekle kalmaz, başkalarına da öğretilir.
- Zekâ insandaki beyin ve zihin sistemlerinin etkileşimi sonucu ortaya çıkan çok yönlü bir olgudur.
- Zekâ, çok yönlülük göstermesine karşın kendi içinde bir bütündür.
- Her insan, çeşitli zekâ alanlarının tümüne sahiptir.
- Her insan, zekâ alanlarından her birini belli bir düzeyde geliştirebilir.
- Çeşitli zekâ alanları, genellikle bir arada belli bir uyum içinde çalışırlar.
- Bir insanın her alanda gizil gücü oranında zeki olabilmesinin birçok yolu bulunmaktadır.

1.1.2.2. Zekâ Yönünden Özel Gruplar

Hemen hemen her çocuğun, yaşlılarından daha iyi olduğu bir yanı vardır. Kimisi konuşmada, bir diğeri resim yapma ya da şarkı söylemede yaşlılarından daha iyidir.

Çocukların bir kısmı ise akranları çeşitli işler başarırken hâlâ temel bazı beceriler kazanmada büyük güçlüklerle karşı karşıyadırlar.

Normal okul sistemi içinde çocuklar, genellikle üç düzeyin paraleli olan öğrenme kümelerine ayrılabilirler.

- Ortalama öğrenme gücü olanlar
- Ortalama üstü öğrenme gücü olanlar
- Ortalama altı öğrenme gücü olanlar

Bu üç ana grup dışında çok küçük sayıda oldukça ağır ve güç öğrenen öğrenciler de vardır. Bunlara bilindiği gibi “zihinsel engelliler” denir. Bu küçük sayıya eşit grup çocuklar da oldukça ileri öğrenme düzeyine sahiptir ki bunlara da “üstün zekâlı” ya da “özel yetenekli” çocuklar denir.

Etkinlik 1:

Azra, ailenin ilk ve tek çocuğu olarak dünyaya geldiğinde aile çok mutlu olmuştu. Anne Seval ve baba Ahmet orta gelirli, üniversite eğitimi, her ikisi de çalışan bir çifttir. Azra 4,5 aylıkken dişlerini çıkartmaya başladı, ilk sözlü iletişimini 7. ayda kurmaya başladı. Tuvalet alışkanlığını 9.5 aylıkken kazandı ve aynı zamanda da yürüyordu. Aileye her şey olağan gibi geliyordu. Çünkü çevrede kızlarını kıyaslayacakları başka çocuklar yoktu. Anneanne, olağanüstü bir şeyler olduğunu sezinlediğini ifade ettiğinde Seval ve Ahmet: “Abartma anne” diyorlardı. Ekonomik durumları bir bakıcı ya da kurum bakımını karşılayamadığı için Azra her sabah anneanneye götürülüyordu.

Azra, 1. 5 yaşına geldiğinde kendiliğinden sembol birleştirmesi ile okumaya başladı. Anne, bunun biraz erken olduğunu düşünmekle birlikte kitaplarla onu meşgul etme, sorularını yanıtlamaktan daha kolay geldiği için mutlu da olmuştu. Azra 2. 5 yaşında yazmaya da başladı. İlgi alanı çok çeşitli, soruları peş peşe gelen ve her gün en az iki kitap okuyan bir çocuktur. Maddi olarak zorlanmaya başladılar.

Bir gün Seval, iş yerinde arkadaşlarına çocuklarının okuyup bitirdiği kitapları olup olmadığını sordu: Arkadaşları: “Var ama senin çocuğun için ileri düzeyde, daha o 2. 5 yaşında anlamaz, çok küçük.” dediklerinde, Seval, sakin bir biçimde: “ Ama o 1. 5 yaşından beri okuyor.” deyince arkadaşları, “Olamaz bunu mutlaka uzmana götür.” dediler. İşte o zaman aile panikledi. Ne yapabilirlerdi, çocukları neden böyle olmuştu? Bu tür çocuklarla kim ilgileniyordu? Başvurabilecekleri merkez var mıydı? Çocuklarının bu kapasitesi hızlı gelişip çabucak sönerse ne olacaktı? Yoksa bu kadar çabuk geliştiği için çabuk mu sona erecekti? Kitap okumayı yasaklasalar mıydı? Her sorusunu yanıtlayacak olursa okula başladığında ne öğrenecekti?

Azra gibi üstün zekâlı çocuklardan birine sahip olmak ister misiniz? Bebek beklemekte olan bir anne adayı olduğunuzu varsayın. Size, zekâ düzeyi dehaya yakın bir çocuğa sahip olmak için hamilelikte özel beslenme ve önlemler önerilse bu beslenme ve tedbirleri uygular mısınız? Düşüncelerinizi 100 kelimeyi aşmayacak şekilde kompozisyon olarak yazınız ve sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

"Uygar dünyada yerimizi korumayı sağlamlaştırmayı istiyorsak yeteneğin her zerresine, zekânın her kıvılcımına ve maharetin en küçük ışığına bile ihtiyacımız vardır."

1.1.3. Yetenek ve Özellikleri

Yetenek; bir kimsenin bir şeyi anlama ve yapabilme kapasitesidir.

Şekil 1.2: Beyin gelişiminde kritik dönemler vardır

Çocuk gelişiminin erken dönemleri, hayatın sonraki dönemlerdeki zihinsel becerileri, kritik düşünme yeteneklerini, kendine güveni, öğrenmeyi, problem çözme becerileri geliştirmesini ve başkalarıyla uyumlu olma kapasitelerini etkiler. İlk 36 ayda çocuk kendi düşünme, konuşma, öğrenme yeteneklerini ve yetişkinlikteki değerlerinin ve sosyal davranışlarının temellerini atar. Kazandıkları bu yetenekleri okul hayatında ve genel olarak tüm hayatlarında kullanacaklar ve bu yetenekler başarılarını, verimliliklerini belirleyecektir.

Erken çocukluk döneminde çocuğa uygun uyarıların verilmesi, çocuğun zekâsını ve öğrenme kapasitesini artırmaktadır. Eğer çocuğun çevresel şartları uygun olmazsa çocuk sıklıkla zihinsel, sosyal ve davranışsal gelişimde tam kapasitesine ulaşamamaktadır.

Erken dönemde beyindeki ileti yolları oluşurken çocuğun uygun uyarıları alması önemlidir. Aldığı görsel, işitsel, tat, koku ve dokunma uyarıları elektriksel ve kimyasal iletim yollarının yapılanmasını şekillendirecektir. Bunun üzerine matematik, dil ve okuma gibi zihinsel yetenekler yapılır. Bu süreçte öğrenme, konuşma, düşünme, problem çözme yetenekleri gelişir.

Bu süreçte çocuğun bağlandığı bir kişi (genellikle anne) ve yakınındaki kişilerle ilişkilerinin şekli (sevgi, ihtiyaçlarının zamanında anlaşılıp, uygun yollarla giderilmesi, sıcak dokunuşlar, ses tonu ya da yemek, sevgi, dokunma vb. temel ihtiyaçlarının giderilmemesi, kaba davranışlar, istismar) hayat boyu sosyal ilişkileri şekillendirecek yeteneklerinin gelişmesinde etkili olur. Kişinin kendine güveni, diğer insanlara bağlanma, güvenebilme, ilişki kurabilme yetenekleri ve başkalarıyla uyumlu olabilme kapasitesi bu etkileşimlerle şekillenerek gelişir.

Resim 1.6: Erken çocukluk döneminde çocuğa uygun uyarıların verilmesi, çocuğun zekâsını ve öğrenme kapasitesini artırmaktadır

1.2. Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekliler

1.2.1. Temel Kavramlar

Nitelikli olan kişileri belirlemek için eskiden beri çeşitli terimler kullanılmıştır: Zeki, kafalı, akıllı, dâhi, deha, beyinli, beyin gücü, üstün zekâlı, seçkin, özel yetenekli, üstün başarılı gibi. Bu terimlerin bir bölümü bireyin sahip olduğu doğal yetenekleri belirlerken (zeki ve özel yetenekli terimleri gibi), diğer bölümü de doğal yetenek aracılığıyla elde edilen ürünü belirtmektedir(deha, üstün başarılı, seçkin gibi).

Hangi kümeler dikkate alınıralsa alınsın, olağanüstü niteliklerin belirlenmesinde, sahip olunan bu özelliğin kendisi değil bireydeki yansımaları ölçülebilmektedir. Zekâ ve yetenek gibi özelliklerin ölçümü, ölçü araçlarının standart olmaması nedeniyle toplumdan topluma, sosyoekonomik düzeye, kültür ve ülkelere göre değişkenlikler göstermektedir.

Zekâ ve yetenek kavramlarının ölçülmesinde tüm alan uzmanlarının hemfikir olduğu normların bulunamaması, üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların göz ardı edilmesindeki önemli etkenlerden birisi olmuştur.

1.2.2. Tanım ve Sınıflandırma

Üstün zekâlılar: Zekâ bölümü çeşitli ölçeklerde sürekli olarak 130 ve daha yukarı çıkanlara ve kendi yaşitlarından rastgele seçilmiş bir kümenin %98 'inden üstün olanlara üstün zekâlı denir.

Özel yetenekliler, zekâ bölümü sürekli olarak 120 ve daha yukarı olup da güzel sanatlar, matematik ve teknik gibi alanlarda yaşitlarından belirgin ölçüde üstün olanlara verilen addır.

Üstün veya özel yetenekli çocuklar: Zekâ, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi veya akademik alanlarda yaşitlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği, alan ve konu uzmanları tarafından tanımlanan çocuklardır. Üstün veya özel yetenekli çocuklar, yeteneklerini geliştirmek için özel eğitim ve faaliyetlere ihtiyaç duyan çocuklardır.

Resim1.7: Üstün veya özel yetenekli çocuklar; zekâ, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi veya akademik alanlarda yaşitlarına göre yüksek düzeyde performans gösterirler

Marland Raporunda özel yetenek, aşağıdaki alanların birinde ya da birkaçında yüksek performans ve başarı gösterme şeklinde tanımlanmaktadır.

- Genel zihinsel yetenek
- Özel akademik yetenek
- Yaratıcı ya da üretici düşünce yeteneği
- Liderlik yeteneği
- Görsel ve gösteri sanatlarında yetenek
- Psikomotor yetenek

1.2.2.1. Sınıflandırma

Bunlar içerisinde en yaygın kabul gören tanıma göre; Zihinsel yeteneklerinin ya da zekâlarının birçoğunda akranlarına göre üst performans gösteren ya da gizil güce sahip olan, yaratıcılık yani güçlü olan ve bir işe başladığında asla vazgeçmeyen üstün zekâlı denilmektedir. Bu çocuklar, kendi akran gruplarından rastgele seçilmiş bir kümenin %98'inden üstün olan çocuklardır.

- **Özel yetenekli çocuk:** Bir ya da birden çok yetenek alanında ya da zekâ özelliğinde akranlarından çok üstün performans gösteren ya da gizil güce sahip olan ve diğer alanlarda da ortalama düzeyde özelliklere sahip olan çocuklardır.
- **Üstün özel yetenekli çocuk:** Belirli bir alanda olağanüstü yetenek ya da başarı gösteren diğer alanlarda ise ortalama yetenek gösteren ya da dil becerilerinde olağanüstü iken diğer alanlarda ortalama yeteneğe sahip olanlardır.
- **Yaratıcılık yeteneği ayrıcalıklı olan çocuk:** Performans ya da gizil güç olarak özgür düşünme biçimi olan ya da sanat dalları ve müzik ortamı ile düşüncelerini kendine özgü biçimde ifade eden çocuklar.
- **Liderlik gizil gücü ayrıcalıklı olan çocuk:** Diğer kişileri etkileme yeteneği olarak tanımlanabilir. Kendi akran grupları üzerinde genellikle etkili olur. Çok erken yaşlardan itibaren bu çocuklar yeteneklerini sergilemeye başlar.
- **Olağanüstü yetenekli çocuklar:** Müzik, bale, drama, tiyatro gibi performans alanlarından birinde olağanüstü yetenek gösteren çocuklar.
- **Psikomotor alanlarda olağanüstü yetenek gösteren çocuk:** Hız, güç, koordinasyon, top kontrol vb. spor alanlarında üstünlük gösteren çocuklar.

Görüldüğü gibi artık üstün zekâlı, özel yetenekli çocukların tanımlanmalarında kesin bir sınırlamayı getiren, ZB kullanılarak sınıflandırma yapılmamaktadır. Ancak, ülkemizde yapılan sınıflandırmada rehberlik ve araştırma merkezlerince yapılan ölçümler sonucu verilen ZB' ye bakılmaktadır. Kararnameye göre çıkartılan yönetmelik çerçevesinde bu anlayışın değişmeye başladığını görmekteyiz. Bunun sonucu olarak etiketlenme tehlikesi, üstün zekâlı ve özel yetenekli çocuklar için de yavaş yavaş azalmaktadır. Çünkü konulan etiket, çocuğa karşı ailenin ve toplumun tutumlarında değişikliğe neden olabilmektedir. Bu

değişiklikler birçok durumda çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkilemekte, aile içi ilişkileri bozmaktadır. Çocuğun, çocukluğunu yaşaması ve sağlıklı bir ruhsal yapı geliştirmesini de tehlikeye sokmaktadır.

Etkinlik 2:

İnsanın başarısında zekâ mı önemlidir? Yetenek mi önemlidir? Sorularını konu alan münazara hazırlayınız. Üçer kişilik savunma grupları ve üç kişilik jüri oluşturarak konuyu sınıfta tartışınız.

1.2.3. Tanılama ve Değerlendirme

Üstün zekâlı çocukların tanılması yapılırken, eğer çocuğun sahip olduğu zekâ ya da yetenek düzeyi akranlarından çok çok üstünse bu çocuğun üstün zekâlı olup olmadığını belirlemeye hiç gerek yoktur. Çocuk, kendi düzeyini açık göstermektedir. Ancak akranlarından olan farklılığı bu kadar belirgin olmayan yani ortalamanın biraz üstünde yetenek gösteren çocukların durumlarını belirleme amacıyla bazı saptamaların yapılması gerekmektedir. Üstün zekâlıların tanılmasında kullanılan yöntemlerin büyük bir bölümü bu alanda öncü çalışmalar yapan Terman'ın 30 yıl süren dikey genetik yöntemle boylamasına yaptığı araştırmayla elde ettiği veriler ve yöntemleri esas alarak belirlenmiştir.

Üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukları özellikle okul öncesi dönemde tanılama kullanılan yöntemlerin geçerlikleri ve güvenilirlikleri oldukça düşüktür. Çünkü çocuğun yetenek yelpazesindeki düzey henüz billurlaşmamıştır.

➤ Çocuk Gelişim Profilleri

Üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların gerek taranmasında gerekse tanılmasında en sağlıklı olanı, tüm sosyoekonomik katmanlardaki üstün zekâlı çocukların saptanmasında kolaylıkla uygulanabilecek bir yöntem olan, çocuğun bilişsel, duyuşsal, devimsel, duygusal gelişim alanlarındaki performansını ölçekler kullanılarak (bilişsel toplumsal alanlarda olduğu gibi) bazı alanlar için gösterdiği performansın profillerinin çıkartılmasıdır. Bu gelişim alanlarının bazılarına ilişkin standartlaştırılmış ölçüt bağımlı ölçekler gerekir. Çocuğun bütün gereksinimlerinin güvenli ve sevgi dolu bir ortamda aile tarafından sağlanması, okul öncesinde bu çocuklara ilişkin donanımına sahip öğretim kadroları oluşturuluncaya kadar düşünülebilir. Üstün zekâlı, özel yetenekli çocukların da tıpkı akranları gibi erken eğitim almaları, sahip oldukları yetenek düzeyini en üst sınırına kadar çıkartmalarını sağlamak açısından önemlidir. Kaldı ki ülkemizdeki ailelerin eğitim düzeyleri, çocuk yetiştirmeye ilgili bilgi düzeyleri, çocuğun yetenek düzeyine paralel ortam hazırlamayı gerektiren ekonomik koşullar dikkate alındığında, erken çocukluk eğitiminin özellikle bu çocuklar için yararlılığı ortaya çıkar.

Resim 1.8: Erken çocukluk eğitimi çocuklarda yararlılığı ortaya çıkarmaktadır

Grup Zekâ Testleri

Özellikle grup testleri bu alanda yetişmiş olan öğretmenlerin gözlemleri ile dengelendiği takdirde tarama amacıyla kullanılabilir. Ancak bu araçlarla güdusel ve duygusal sorunları olan üstün zekâlıların gözden kaçırılma olasılıkları bulunmaktadır. Bunun yanında bu ölçekleri ancak çocuk ilköğretim kademesine geldiğinde uygulamak gerekmektedir.

➤ Başarı Testleri

Grup testleriyle aynı sınırlılıkları olmakla beraber, çocuğun değişik akademik alanlardaki becerilerini belirleme açısından önemli ipuçları verebilir. Çeşitli öğrenme yetersizliği gösteren üstün zekâlı çocuklarla yaratıcı çocukların belirlenmesinde işe yaramaz. Bu araçlarla da ilköğretimde uygulanmaya başlanması gereken ölçeklerdir.

➤ Bireysel Zekâ Testleri

Klasik ve geleneksel anlamda üstün zekâlı çocuğun yetenekleri ve gizil gücü hakkında daha kesin tanımlar yapmayı olası kılan ölçekler olarak benimsenmelerine karşın, çocuğun sınıf ortamında nasıl bir performans gösterebileceğini kestirmede kullanılamaz. Pahalı ve uygulaması uzman ve zaman gerektiren ölçeklerdir. Kültürel sınırlılık ve yanlılıkları bulunmaktadır. Bu araç, ancak çocuk ilköğretime başladıktan sonra uygulanabilir.

➤ Öğretmen ve Gözlem Kanaati

Her çeşit çocuğun devam ettiği, herhangi bir seçmenin söz konusu olmadığı okullarda öğretmenlik yapanların çocukların zekâ düzeylerini belirleme konusunda isabetlerinin %60 dolaylarında olduğunu araştırmalar göstermektedir. Seçerek öğrenci alan okullarda bu orana öğretmenler ulaşamamaktadır. Öğretmenlerden; sınıflarında yaşça en küçük ancak ortalama başarı düzeyinde olan çocuklarla, sınıflarının en zeki ve yetenekli öğrencilerini ve akademik konularda üstün başarı gösteren çocukları belirlemeleri istenerek saptama yapılabilir. Araştırmalar, sınıfının yaşça küçük ancak ortalama başarı gösterenler arasında üstün zekâlı ve özel yeteneklilerinin en fazla görüldüğünü belirtmektedir. Bu saptama yöntemi okul öncesi dönemden başlayarak ilköğretim aşamasında da kullanılabilir. Ancak bu tek gösterge olarak dikkate alınmaz.

➤ **Arkadaş Gözlem ve Kanaati**

Özellikle liderlik, psikomotor alanlardaki özel yetenekli çocukları belirlemede kullanılabilirliği çok fazla olmasa da dikkatli düzenlenmiş sosyometrik ölçeklerle çocukları saptamada kullanılabilir bir yöntemdir.

➤ **Aday Gösterme**

Okullara gönderilecek bir form ile yönetici, rehber öğretmen ve sınıf öğretmenlerinden, üstün zekâlı özellikleri taşıyan öğrencileri aday göstermeleri ya da ana babalarından isabet oranının %40 olduğunu Terman araştırması göstermektedir. Bu nedenle ana babalardan sağlanacak ön bilgilerin mutlaka başka verilerle desteklenmesi gerekmektedir.

➤ **Aile Geçmişi**

Üstün zekâlılar konusunda yapılan araştırmalar, gizil güç olarak tüm sosyoekonomik katmanların eşit şansa sahip olduklarını ancak, uygun çevre koşullarının ve olanaklarının çocuğa sağlanması açısından üst sosyoekonomik düzeye sahip ailelerin şansının daha fazla olduğunu göstermektedir. Ancak burada, özellikle ana babanın eğitim düzeyinin yüksek öğrenim olma koşulunu da belirtmek gerekir. Bunun nedeni, çevre kadar kalıtımın da ancak böyle bir ortamda ortaya çıkarak çocuğun yeteneklerini göstermede etkili olmasındandır. Tüm bu veriler sonucunda, öğrencinin var olan performans düzeyini belirten değerlendirme raporu yazılmakta ve bu raporlar dikkate alınarak öğrenci bireysel eğitim programı hazırlanmaktadır. Bu programda, uzun ve kısa vadeli eğitim hedefleri, birey için en uygun yerleştirme tipi, sağlanacak destek hizmetler ve bu programın geçerlilik süresi gibi konular yer almaktadır.

Ülkemizde özel yetenekli çocukların belirlenmesi genel olarak aşamalarla izlenmektedir.

- Öğretmen bildirim / adlandırması,
- Yetenek testleri,
- Bireysel zekâ testleri,
- Yardımcı testler.

1.2.4. Yaygınlık

Zekâ dağılım eğrisinin bir ucunda zekâ geriliği gösteren kişiler yer alırken diğer ucunda ise üstün zekâlı kişiler yer almaktadır. Toplumun oluşturan kişilerin ancak %2'lik bir bölümü 130 ve üstündeki IQ derecesine sahiptir. IQ derecesi 140'ın üzerine çıktığında bu oran % 0.2 ye düşmektedir.

MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü verilerine göre özel yetenekli bireylere verilen eğitim olanakları incelendiğinde, Milli Eğitim Bakanlığı

bünyesinde Ankara, Bayburt, Bursa, Isparta ve İstanbul'da bilim ve sanat merkezleri açıldığı görülmektedir. Ayrıca pek çok öğrenci de okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında kaynaştırma programından yararlanmaktadır Bununla beraber buralarda görev alan öğretmenlerin özel yeteneklilerin eğitimi konusunda özel bir eğitim almadıkları görülmektedir.

Özel yetenekli çocukların ileride önemli roller oynayacak yetişkinler haline getirilebilmesi için ,onların erken fark edilmesi ,doğru tanı konulması gerekmektedir.Bu çocukların bazıları üstün gelişimleri ve başarıları ile kendilerini daha kolay tanınabilir hale getirmektedirler.Fakat bazılarının yetenekleri çeşitli nedenlerden ötürü gizli kalmaktadır.Her toplumun,her kuşağında böyle gizli kalmış ,keşfedilmeden eriyip gitmiş pek çok yetenekli birey bulunmaktadır.Sosyal ,ekonomik ve kültürel düzeyi düşük ailelerde ,azınlık guruplarında okula gidememiş ya da erken ayrılmak zorunda kalmış olanlarda üstün yeteneklerin fark edilmesi daha güç olmaktadır.Hatta okula devam edenler arasında farkına varılmayıp tersine kanılarla damgalanmış,gerçek yetenekleri sonradan ortaya çıkmış olanlar bulunmaktadır.

Albert Einstein dört yaşında konuştu ve yedi yaşında okudu.
Beethoven'in müzik öğretmeni onun için "ümitsiz vak'a" dedi.
Tolstoy başarısızlık nedeni ile okulu bıraktı.
Walt Disney ,iyi fikirleri olmadığı için çalıştığı gazeteden kovuldu.
Abraham Lincoln yüzbaşı olarak katıldığı savaştan er olarak terhis oldu.
Winston Churchill altıncı sınıfı tekrarladı.
Newton'un okulda notları çok düşüktü.
Edison'un öğretmeni onu hiçbir şey öğrenemeyecek kadar aptal buluyordu.
Werner Von Braun dokuzuncu sınıfta cebirden kaldı.

Her yüz çocuktan en az ikisinin üstün yeteneklere ve hünere sahip olduğu bilinmektedir. Eflatun bu çocukları "**altın çocuklar**" diye adlandırır.

Etkinlik 3:

Ülkemizde bulunan üstün zekâlı ve özel yetenekli çocuklar için verilen eğitimle ilgili bilgi edininiz ve bu bilgiler paralelinde afiş ve broşürler hazırlayınız.

1.2.5. Nedenler

Yetenek, genetik olarak çocukta oluşmakla birlikte çevre aracılığıyla büyüyüp gelişmektedir. Ebeveynler, aile çevresi, arkadaş gurupları ve toplumsal deneyimleri çocuğun yeteneklerinin gelişmesinde en önemli etkenlerdir.

1.2.6. Üstün Zekâlı Çocuğun Özellikleri

1.2.6.1. Fiziksel Özellikleri

Genelde,

- Gelişimin tüm alanlarında yaşıtlarının ilerisindedirler.
- Doğumda diğer çocuklardan daha ağırdırlar.
- Bebeklikte olağanüstü hareketlilik gösterirler.
- Fiziksel yapı ve genel sağlıkları normalin üstündedir. Erken yürür, erken konuşur, okumayı erken yaşta öğrenirler.
- Üstün nitelikte sinir sistemine sahiptirler.
- Aşırı duyarlı sinir sistemine sahiptirler. Duyu organları keskindir. Bebeklerde bu aşırı duyuşal uyarılabilirlik, battaniyelerini üstlerinden atma, giyim eşyalarındaki markalardan, altlarının ıslanmasından rahatsız olma, gürültüye yoğun tepki gösterme ve tat alma duyularında aşırı duyarlılık şeklinde ifade bulabilir.
- Olgunlaşma daha hızlı gerçekleşir.
- Kuvvetlidirler ve koordinasyon gerektiren faaliyetlerde tepkileri daha hızlıdır.
- Çok iyi duyabilirler.
- Hastalıklara karşı daha dirençlidirler.
- Diğer gruptakilere oranla daha fazla yaşarlar.

1.2.6.2.Sosyal Gelişim Özellikler

Genelde ,

- Kendilerinden büyük çocuklarla karmaşık oyun oynama eğilimindedirler.
- Arkadaşları arasında popülerdirler.
- Anne baba ya da bakıcıyı erken tanıma ve gülme becerisi gösterirler.
- Ses, ağrı ve acıya karşı aşırı tepki verebilirler.
- Karşıındakilerin düşüncelerini, duygularını ve isteklerini kestirebilme yeteneğine sahiptirler.
- Yeni ve değişik durumlara kolay ve çabuk uyum sağlarlar.
- Grup içindeki liderliğin amacı ve işlevini kavrayabilmeleri ve diğerlerinin gereksinim ve ilgilerine duyarlı olabilmeleri nedeniyle, genellikle lider olma eğilimindedirler. Hem liderlik için arzulanan kişilik özelliklerine hem de geniş ilgi alanına sahip olmaları liderlik potansiyellerini daha da arttırır.
- Espri yetenekleri gelişmiştir.
- Okula karşı isteklidirler ve ders dışı etkinliklere katılmaktan zevk duyarlar.

1.2.6.3. Kişilik Özellikleri

Genelde ,

- Bağımsız olma özellikleri gösterirler. Bu özellikleri öğrenme etkinliklerinde de görülür.
- Yüksek amaç ve ideallere sahiptirler.
- Faaliyetlerini başlatmak için bir dış kuvvete ihtiyaç duymazlar yani içten denetimlidirler.
- Yaşamlarındaki olayları denetim altına alabileceklerine inanırlar, kaderci değildirler.
- Hayal güçlerinin fazla gelişmesi sonucunda, bazıları hayali arkadaşlar oluşturabilir. Bazen bir aile ve toplumu hayal güçlerinde canlandırabilirler. Daha büyük çocuklar bilimkurgu türünde fanteziler yaratabilirler.
- Aşırı duygusal olabilirler. Yapılan haksızlıklar arkadaşlarına yönelik bile olsa, böyle bir durum gözlerinin yaşla dolmasına neden olabilir. Yok olma tehlikesinde olan türler, enerji kaynaklarının azalması, kirliliğin artması gibi dünya sorunlarına aşırı duyarlı davranabilirler.
- Mükemmeliyetçidirler.
- Özgüvenleri yüksektir.
- Meseleleri sorgular, net bir şekilde düşünür, ilişkileri fark eder ve anlamları idrak ederler.
- Azimli ve sebatlıdır.
- Başkalarıyla kolayca işbirliği yaparlar.
- Alçak gönüllüdürler, başkalarına yardım etmekten hoşlanırlar.
- Çalışkandır.

1.2.6.4. Zihinsel Özellikleri

Genelde,

- Doğumlarından itibaren gördükleri, işittikleri, dokundukları şeylere yaşlılarına oranla daha fazla ilgi gösterirler, dikkatlerini daha uzun süre yoğunlaştırabilirler.
- Daha büyük yaşlarda da dikkat süreleri daha uzundur. Daha meraklı olmaları, çok şey öğrenme isteklerine sahip olmaları nedeniyle, bir sorunla karşılaştıkları zaman, bu konu üzerinde akıllarını daha uzun süre çalıştırabilirler ve daha güç işlerde daha başarılı olabilirler.
- Düşünceleri akıcıdır.
- Kolayca ezberleme ve ezberlediklerini de uzun süre belleklerinde koruyabilme özelliğine sahiptirler.
- Geniş sözcük dağarcığına sahiptir. Kelimeleri kolaylıkla ve yerinde kullanırlar. Akıcı bir konuşmaları vardır.

- Kendi başlarına okumayı öğrenirler.
- Sayılara erkenden ilgi duyma ve matematiksel akıl yürütme başarısı yüksektir.
- Zaman kavramı erken gelişebilir.
- Yeni mekanik aletler keşfedip inşa edebilirler.
- İki işi aynı anda yapabilirler.
- Yüksek düşünce süreçlerini çalıştırıcı şekilde bilgilerin aktarılmasından hoşlanırlar.
- Daha az yapılaşmış öğrenme materyalini tercih ederler. Başladıkları görevlerin bitirilmesi için kendilerine daha fazla fırsat verilmesini isterler ve sonuca iyi ulaşabilirler.
- Mükemmel, uzun süreli bellekleri vardır. Hafızaları güçlü olduğu için önemli detay, kavram ve prensipleri unutmazlar.
- Okuduğunu anlama başarısı yüksektir. Okumayı çok severler. Yaştlarının seviyelerinin üzerindeki eserleri rahatlıkla okuyabilirler.
- Tartışmalarda gelişmiş sözel beceriler sergileme gelişmiştir.
- Bilgisayar kullanmada beceriklidir.
- Karmaşıklığı çözebilme yetenekleri vardır. Hızlı ve kolay öğrenirler. Muhakeme ve problem çözme yetenekleri gelişmiştir.
- Aşırı yaratıcılık ve yüksek hayal gücü vardır.
- Gözleme güçleri fazladır. Esnek ve sıradışı düşünürler. Meseleleri farklı - perspektiflerden ele alırlar. Yeni fikirlere kapalı kalmazlar. Hemen her an öğrenmeye hazır haldedirler. Gelişmelere rahatlıkla ayak uydurabilirler.
- Çok ilginç fikirlere sahip olabilirler. Yaratıcılık ve mucitlik özellikleri vardır.
- Sebep sonuç ilişkisine ilgi duyarlar.
- Aşırı meraklı olma, çok soru sorma eğilimindedirler.
- Yüksek düzeyde enerjiye sahiptirler.
- Algılayıcı ve iç görülüdürler.
- Sanat, bilim, geometri, mekanik, teknoloji ya da müzikte başarılı olurlar.
- Hayalleri güçlüdür. Sanat dallarında orijinal eserler verirler. Ritim ve hareket kontrolleri gelişmiştir.
- Sağduyu ve pratik bilgilerden yararlanırlar.
- Ancak bütün bu özellikler her çocukta bulunmaz.

Resim 1.9:Üstün zekâlı çocuklar diğer çocuklara göre daha yaratıcı zekâyâ sahiptirler.

Bu özelliklerin bir kısmı özel yetenekli çocukları tanılamada kullanılmakla birlikte normal yetenekli çocuklarda da sıkça gözlemlenmektedir. Söz konusu niteliklerin çocuklarda gözlemlenebildiği farklı zaman dilimleri de olabilir. Özel yetenekli çocuklar bu listedeki özelliklerin yalnızca bir kısmına, büyük bir kısmına ya da tümüne sahip olabilir. Bir çocuk bu özelliklerin çoğunu sergilerse aileler ya da eğitimciler çocuğun özel yetenekli olup olmadığını öğrenmek için bir uzman tarafından çocuğun değerlendirilmesini isteyebilirler. Bu çocuklar uygun eğitim programlarına yerleştirilebilir ya da destek eğitim alabilirler. Özel yetenekli çocukların üç- sekiz yaşları arasında erken tanılanmaları önemlidir. Erken tanılama özürsüz çocuklar için olduğu kadar özel yetenekli çocukların da en elverişli düzeyde eğitim almalarına imkân sağlar.

1.2.7. Özel Yetenekli Çocukların Olumsuz Yönleri

- Rutin ödevlerden çabuk sıkılırlar.
- İşleri kendi bildikleri gibi yapmak isterler.
- Sınıfta çok fazla dikkat çekebilirler.
- Başkalarının göremediği ilişkileri görebilir ve dersin çoğunu sadece bu konuda tartışmaya ayırmak isteyebilirler.
- Bazen bir projeyi bitirip diğerine başlamayı istemeyebilirler.
- Ara sıra hayallere dalarlar ve dikkatleri dağınık.
- Diğer öğrencilerin "sönük" kalmalarına sebep olabilirler.
- Kendilerine çok da faydalı olmayan esere gereğinden fazla zaman harcayabilirler.
- Yersiz espriler yapabilirler.
- Bazen gereğinden fazla yenilikçi olabilirler.
- Başarısızlıklardan çok çabuk etkilenebilirler.
- Aşırı derecede otoriter olabilirler.
- Başkalarının fikirlerine yeterince önem vermeyebilirler.

1.2.8. Üstün ve Özel Yetenekli Çocukların Alanlara Göre Özellikleri

1.2.8.1. Müzik Alanındaki Özel Yetenek Özellikleri

- Ritim ve melodiye diğer çocuklardan fazla tepkide bulunur.
- Müzikle çok ilgilidir. Plak, kaset dinler. Nerede müzik etkinliği varsa ona katılmak ister.
- Müzik parçaları yapmaya büyük istek ve çaba gösterir.
- Başkaları ile şarkı söylerken onlara uymaktan hoşlanır.
- Yaşlılarına, duygu ve düşüncelerini anlatmak için sık sık müziği araç olarak kullanır.
- Çeşitli müzik aletleri ile ilgilenir, onları çalmayı dener.
- Müzisyenler, şarkıcılar ve müzik parçaları ile ilgili koleksiyonlar yapar.
- Dinlediği müzik parçasını kısa zamanda öğrenir, anlamlı ve uygun şekilde söyleyebilir.

1.2.8.2. Resim Alanındaki Özel Yetenek Özellikleri

- Çeşitli konularda çizimler yapar.
- Resimler, planlar, resimlere derinlik verir ve parçalar arasında uygun oranlar kullanır.
- Resim çalışmalarını ciddiye alır ve resim yapmaktan haz duyar.
- Diğer çocukların yaptığından değişik çizimler yapar.
- Resim yapma, çizme ve boyama için çok zaman harcar.
- Resmi kendi yaşantılarını ve duygularını ifade etmek için başarılı olarak kullanır.
- Diğer insanların, sanat-resim çalışmalarına ilgi duyar.
- Diğerlerinin eleştirilerinden hoşlanır ve içlerinden yeni şeyler öğrenir
- Çamurdan, sabundan, plastirden vb. yumuşak gereçlerle üç boyutlu şeyler yapmaya özel ilgi gösterir.

Resim 1.10: Resim alanındaki özel yetenekli çocuklar resim çalışmalarını ciddiye alır ve resim yapmaktan haz duyar.

1.2.8.2. Fen Alanındaki Özel Yetenek Özellikleri

- Okumayı sever ve fen raporlarını yorumlayarak bir ilgi zemini oluşturur.
- Fen bilgisi konusunda otorite olan kaynakları tarar.
- Fikir ve hipotezleri test etmeye yönelik deneyler yapar.
- Fen ve teknik araçları kullanabilir ve bunlara vakıf olur.
- Yerinde ve yeterli veri seçer.
- Verilerden geçerli çıkarımlar yapar ve tahminlerde bulunur.
- Problem çözmede kullanılan teknik ve süreçlerin altında yatan varsayımları tanıyabilir ve değerlendirir.
- Fikirleri hem niceliksel hem de niteliksel ifade edebilir.
- Fen Bilgisini toplumsal değişim için kullanır ve uygular.
- Bilinen gerçek ve kavramlardan yeni ilişki ve fikirler oluşturur.
- Bilimsel gözlem, veri toplama ve yorum yapma becerileri vardır.

- Problemlere yönelik duyarlılığa, yeni fikirler geliştirme yeteneğine, değerlendirme yeteneğine sahiptir.
- Devamlı meraklıdır.
- Tutarsızlıkların tespitinde tetiktir.
- Yüksek düzeyde mekanik düşünmeye sahiptir.
- Uzay ilişkilerine ilgi duyar.
- Planlama ve iletişim yeteneğine sahiptir.
- Öğrenme ve bilgiye sürekli açlık duyar.
- Çabuk öğrenir, kavrar, akılda saklar.
- Genelleme ve soyutlama yaparak elindeki bilgiyi diğer alanlara aktarabilir.
- Düşünceleri ve nesnelere sistematik biçimde bir araya getirebilir.
- Sorgulamalarında “ne”, “nasıl”, “neden” sorularının ötesine ulaşmaya çalışır
- Birbirini takip eden konular ve olaylar dizisi karşısında bir sonraki adımı takip edebilir.
- Bir alanda öğrendiği konu ile başka bir alanda öğrendiği konu arasında mantıklı ilişkiler kurabilir.
- Olaylar arasındaki bağlantıları, sebep sonuç ilişkilerini ve benzerlikleri yaşatlarından daha çabuk ayırt edebilir.
- Öğrendiklerini yeni ve farklı alanlarda kullanabilir.
- Çeşitli konularda mantıklı eleştiri getirebilir.
- Bir kez öğrendiğini kolay kolay unutmaz.
- Kimsenin aklına gelmeyecek sorular sorar.
- Bir cümlede ya da sözde, doğrudan bildirilmeyen, kastedilen anlamları bulup çıkarabilir.
- Sorun çözümünde karmaşık yöntemler kullanabilir.
- Yetişkin denetimi olmaksızın bir proje, deney üzerinde çalışabilir.
- Arkadaşlarının etkinliklerini örgütleyip planlayabilir.
- Yeni deneyler yapmaya isteklidir.

Resim 1.11: Fen alanındaki özel yetenekliler öğrendiklerini yeni ve farklı alanlarda kullanabilir

1.2.8.2. Matematik Alanındaki Özel Yetenek Özellikleri

- Verilerin ele alınmasında, düzenlenmesinde göze çarpan yeteneğe sahiptir.
- Zihinsel çevikliğe sahiptir.
- Orijinal yorumlar yapar.
- Fikirlerin iletilmesinde göze çarpan yeteneğe sahiptir.
- Göze çarpan genelleme yeteneği vardır.
- Yazılı iletişimden ziyade sözlü iletişimi tercih eder.
- Aynı problem çözümüne yönelik değişik yöntemleri kullanır.
- Olağan dışı matematiksel işlemler yapar.
- Gayret gerektiren olağan dışı problemler sorar.
- Uygulamaya, analize, senteze ve değerlendirmeye odaklanır.
- Problemi kısa sürede çözer.
- Matematiği başka kategorilere entegre edebilir.
- İlgisiz gibi görünen işlemler arasında ilgi kurar.
- Yanlış ve doğruyu seçme güçleri fazladır.
- Yaşatlarının çözemediği zor problemleri çözebilir.

1.2.8.2. Sosyal Alandaki Yetenek Özellikleri

- Yaşına göre kavramsal olarak ilerlemiştir.
- İleri düzey, teknik bilgi birikimine ya da çok özel bilgilere sahiptir.
- Güç veya karmaşık işlerden hoşlanır.
- Bağımsız projeler için yüksek standartlar belirler.
- Sınıf arkadaşları tarafından yeni fikir ve bilgilerin kaynağı olarak görülür.
- Sınıf arkadaşları tarafından bir grup stratejicisi ya da organizatörü olarak görülür.
- İnsan ilişkilerinde mizahı görür ve kendi kendine gülebilir.
- Yaratıcı öyküler anlatır ya da yazar.
- Geniş bir alana yayılan ve/veya oldukça kapsamlı ilgileri olur.
- Diğer insanların görmediği ilişkileri görebilir.
- Bilgiyi kolayca ve süratle kazanır.
- İlerlemiş yoğunlaşmış ve geniş konulara eğilen bir okuyucudur.
- İnsanlara ve sosyal etkileşimin sonuçlarına karşı duyarlılık, samimi ilgi ve başkalarının fikir ve ahlaki değerlerini takdir eder.
- Özellikle insan davranışlarının değerlendirilmesi açısından eleştirel yargı kapasitesi vardır.
- Hayal gücü, zaman ve mekan bakımından farklılık gösteren sosyal durumlara kendini yönlendirme yeteneği vardır.
- Zaman duygusu ve birbirini izleyen olayların başka olaylarla ilişkisini görme yeteneği vardır.
- Sosyal problemlerde araştırma, uygulama, bir problemin sınırlarını algılama, verileri saklama, kanıtları sıralama, hipotez oluşturma, anlamlı sonuçlara varma ve yazılı ya da sözel sunular için sonuçları etkin biçimde düzenleme yeteneği vardır.

1.2.9. Erken Çocukluk Dönemindeki Üstün veya Özel Yetenekli Çocukların Özellikleri

“Erken Çocukluk döneminde bu çocuklar, bir veya birden çok alanda üstün veya özel yeteneğe sahip olabilirler. Takvim yaşlarının üzerinde bir gelişim düzeyi sergiler ve yaşlılarına göre daha gelişmiş oyunlarla ilgilenirler. Oyunlarını, sahip oldukları liderlik özelliğinin bir getirisi olarak kendileri kurmak isterler, kurdukları oyunlardan çabuk sıkılır, yaşlıları oyuna daha yeni adapte olmuşken, onlar farklı bir oyuna geçmek isterler. Bu ve benzeri istek ve özellikleri nedeniyle yaşlıları ile oluşturdukları oyun grupları içerisinde uzun süre barınamazlar ya da uyumsuz olarak gözlemlenirler. Bu gibi nedenlerle, büyüklerle iletişim kurmada daha istekli ve başarılıdırlar.

Meraklıdırlar ve sürekli sorular sorarlar. Daha çok fen ve doğa olaylarına, hayvan davranış, tepki ve özelliklerine, yırtıcı ve vahşi hayvanlara ve yaşam koşullarına sayılara ve sayı oyunlarına, kelimeler ve anlamlarına, sıvılar, kimyasal maddeler ve değişimlerine, mekanik aletlere, bu aletlerin iç dizaynları, parçaları ve çalışma prensiplerine karşı yoğun ilgiye sahiptirler.

Gözlem güçleri yüksektir. Her an gözlem yaparlar. Gözlemledikleri ve ilgilerini çeken bir olayı mutlaka denerler. Bu denemelerin sayısı, üstün veya özel yetenekli çocuğun bilgileri beyninde kodlama şekline ve doyuma ulaşmasına göre artarak değişiklik gösterir. Öğrenme amaçlı olan bu denemelerin sayısı artarak tekrara dönüşürken, üstün veya özel yetenekli çocuk, tekrarladığı denemelerin hepsinde de, gözlemlediği ya da algıladıklarıyla yetinmez ve kendinden, çevresinden bir şeyler katarak devam ederler.

Merak ettikleri konular üzerinde araştırmacı ve hırslıdırlar. Üstün veya özel yetenekli çocuklar, deneyerek öğrenme ve model alma yoluyla öğrenmeyi seçtikleri için, yakın çevresinde ya da televizyonda gördüğü bir davranış ya da olayı, ne kadar gerçek dışı olsa da, mutlaka deneme ve sonuca ulaşma isteğinde ısrarcıdırlar. Bu deneme isteklerinin engellenmesi ya da ertelenmesi durumunda hırçınlaşırlar ve asla vazgeçmezler.

Fikir ve düşüncelerini mutlaka ifade etme ve kabul görme ihtiyacı içindedirler. Yönlendirme ya da öğretileri sevmezler. Onlara yöneltilen soruları cevaplamak ya da hazır bilgileri dinlemek yerine soru sormayı ya da anlatmayı tercih ederler. Özellikle ebeveynleri ve yakın çevresi tarafından, fikirlerinin dinlenildiğini ve fikirlerine önem verildiğini hissetmeleri, üstün veya özel yetenekli çocuklar için; duygusal gelişimleri açısından olduğu kadar, zihinsel gelişimleri açısından da oldukça önemlidir. Düşüncelerini ifade ederken, aradaki boşlukları fark edip, tamamlama fırsatı da bulacaklardır. Böylelikle, ihtiyaç duydukları anda onlara; yönlendirme yerine, rehberlik yapılarak, gelişimlerini, olumlu yönde destekleme fırsatları değerlendirilebilir.

Hafızalarını çok iyi kullanırlar. Düşünme ve yorumlama yetenekleri yaşlılarına göre daha farklıdır. Algılama düzeyleri çok hızlıdır. Bu nedenle tekrarı sevmezler ve sabırsızdırlar. Önceden öğrendikleri bilgileri, yeni durumlara çok iyi transfer ederler. Olaylar arasında, kendilerine özgü olarak kimi zaman gerçeğe yakın, kimi zaman ise olağanüstü kodlamalar ve bağlantılar kurarlar. Resim ve müziğe karşı ilgileri yüksektir. Bu alanlardan

birinde ya da ikisinde de özel yeteneğe sahip olabilirler. Yaptıkları resimlerde, renkleri kullanma tarzları ve yaratıcı güçlerini ortaya koyma biçimleri oldukça farklı ve ilgi çekicidir. Ritm duyguları gelişmiştir. Yeni duydukları bir müzik parçasını inanılmaz bir hızda kavrayıp aynı şekilde ifade edebilirler.

Yaratıcı yetenekleri, hayal güçleri başkalarının ilgisini çekecek oranda yüksektir. Bu güçlerini her zaman ortaya koyarlar. Kimi zaman, orijinal ve etkileyici fikirler üretip olağanüstü yorumlarda bulunarak yaratıcı düşünce yetilerini sergilerler, kimi zaman da yaptıkları sanat çalışmaları (artık materyallerle yeni bir ürün oluşturma vb.) ve resimlerde çıkış noktaları ve bunları ifade etme biçimleri ile yaratıcı yeteneklerini ortaya koyarlar.

Duygusal anlamda yüksek duyarlılık gösterirler. Başkalarının duygu ve düşüncelerine önem verirler. İletişime girdikleri kişilerin duygu ve düşüncelerini anında algılama ve yorumlama yeteneğine sahiptirler. Sanıldığına aksine, kibirli ve ulaşılmaz davranışlar sergilemezler. Paylaşma her zaman açık ve yardımseverdirler. Hatta arkadaş grubu içerisinde, yardıma ihtiyacı olan arkadaşlarına, talep gözetmeksizin yardıma hazırdırlar. Duygusal anlamda yüksek duyarlılığa sahip olmanın olumsuz bir getirisi olarak, kendilerinde var olan yetenekleri sergilemekten sıkıntı duyabilirler.

Yukarıda verilen bilgiler ışığında; Üstün veya özel yetenekli çocuklara karşı yaklaşımda hassas olmak ve bu çocuklarda var olan özelliğe göre birebir tutumlar geliştirmek daha sağlıklı ve olumlu olacaktır.

Üstün veya özel yetenekliliğin de bireysel bir özellik olduğu unutulmamalı, bu türdeki çocukları iyi tanımalı ve asla onlara üstün veya özel yetenekli oldukları için değerli oldukları gibi yanlış bir tutumla yaklaşılmamalıdır. Hatta “üstün” ifadesi, kendilerinin diğerlerinden farklı olduğunu hissettireceği ve olumsuzluk hissine kapılacakları göz önünde bulundurularak onlara karşı kullanılmamalıdır.

Her şeyden önce bir birey oldukları ve birey olmanın getirisi olarak farklılıkların olabileceği hissi verilmelidir. Başarılı oldukları ya da olacakları için değil, bir birey olarak, her halükarda, onlara değer verildiği, tam anlamıyla hissettirilmelidir.

Özel yetenekli çocuklar üzerinde yapılan incelemelerin büyük bir kısmı altı yaş ve daha yukarısında bulunan çocuklar üzerinde yapılmıştır. Bunun nedenlerinin başında 0 - 6 yaş çocuklarının yeteneklerini herhangi bir araç veya testle ortaya çıkarma zorluğu gelmektedir. Fakat bilinen bir gerçek de erken teşhisle eğitim programlarına bir an evvel başlanmasının ne kadar önemli olduğudur. Okulöncesi dönem zihinsel, sosyal, dil gelişiminin en hızlı olduğu dönemdir. Bu nedenle çocuğun doğuştan getirdiği üstün yetenek potansiyelinin gerçekleşmesi ve gelişmesini sağlayacak uyarıcıların ilk aylardan itibaren verilmesine başlanmalıdır. Bu tür çocukları öğrenmeye teşvik etmek için öğrendiklerinin ne yönden yararlı olduklarını fark etmelerine yardımcı olunmalıdır.

1.2.10. Eğitimi

Üstün yetenek, yaratılıştan gelen bir özelliktir. Özel yetenekli insanların en önemli özelliği, öğrenme hızlarıdır. Bu tür çocuklar, diğerlerine göre daha erken yaşta konuşma, okuma ve yazmayı öğrenirler. Doymak bilmez meraklarıyla sürekli yeni şeyler öğrenme azmi taşırlar. Eğer anne babaları, öğretmenleri ve arkadaşları, bu çocuklara gerekli alakayı gösterir, sabırla onları dinler ve motive ederlerse, ruhi krizlere düşmeden kendilerinden beklenen performansı gösterirler. Aksi takdirde ilgisizlik, hor görülme ve baskı gibi sebepler yüzünden yetenekleri körelir.

Özel yetenekli çocukların yaklaşık yarısı, okula gitmeden önce okumayı öğrenmekte, bağımsız olarak çalışmaya ve araştırmaya da daha erken yaşta başlamaktadırlar. Bitip tükenme bilmeyen enerjileri sebebiyle yanlış olarak bazen kendilerinin hiperaktif olduğu söylenmektedir. Görev ve problemleri organizeli, hedefli ve verimli bir şekilde ele alarak çözerler. Öğrenme, araştırma ve keşfetme konusunda motivasyonları yüksektir.

Resim 1.12: Okul çocuğun zekâsının gelişmesinde çok önemli bir faktördür.

Öğretmenlerin üstün zekâlı çocukların tanımlanmasında anne - babalarından daha fazla başarı göstermesine karşın çocukları yeterli düzeyde saptamada çok da başarılı oldukları söylenemez. Ancak verilecek olan bazı ipuçlarından yararlanarak bu konudaki yeterliliklerini arttırmaları olasıdır. Üstün zekâlı/ özel yetenekli çocukların özellikleri anımsanacak olunursa olağan sınıf ortamlarında gösterecekleri davranışlar açıkça ortaya şöyle bir tablo çıkaracaktır:

- Sürekli olarak huzursuzluk ya da aşırı hareketlilik gösteriyorsa,
- Aşırıya kaçan ölçülerde şaka ya da yaramazlık yapıyorsa,
- Bütün olumlu ve uyumlu davranışlarına karşın, akademik olarak göstermesi gereken başarıyı gösteremiyorsa,
- Ders etkinliklerine katılmayıp bir köşede oturuyor, içine kapanarak gündüz düşleri kuruyorsa,

- Sıklıkla okula gelmek istemiyorsa,
- Öğretmenin sonuçlandırdığı bir konuda hala ısrarlı biçimde tartışmaya devam etmeye çabalıyorsa,

Tüm bunlar özel yetenekli ve üstün zekâlı çocukların tüm gizli güçlerine karşın programda başarısız olduklarının bir göstergesi olup, bunun olası nedeni, öğretmenin öğrenciye uyguladığı programın;

- Çok kolay olmasından,
- Sınıf çalışmalarındaki hızın çok ağır gelişmesinden,
- Aşırı tekrarlara yer vermesinden,
- Derinlemesine tartışmalara yeterince yer vermemesinden,
- Ders konularının öğrenciye ilginç gelmemesi, onun olgunluk ve yetenek düzeyinin çok altında olmasından, kaynaklanmaktadır diyebiliriz.

Ülkemizde ne üstün zekâlılar, ne de özel yeteneklilere yönelik yeteri kadar eğitim olanaklarının bulunmaması nedeniyle olağan akranları ile birlikte kaynaştırma ortamı içinde ama kendilerine uygun olmayan bir eğitim almak durumundadırlar. Bu nedenle, normal sınıf öğretmenin sınıfındaki üstün zekâlı/yetenekli çocuklar için bazı düzenlemeler yapması kaçınılmaz olmaktadır. Bu düzenlemelerde öğretmenlerin yapmaları gerekenler şöylece belirtilebilir.

1.2.10.1. Öğretmenin Sınıfta Yapması Gerekenler

- Daha güç sorular sorması, yeni düşünceler ve kavramlara ilişkin yeni uygulamalar geliştirmesini isteyerek öğrencinin düşüncelerine esneklik kazandırmalıdır.
- Sınıf çalışmalarına ilişkin özel araştırma ve inceleme ödevleri vermelidir.
- Muhakeme yetenekleri normal çocuklardan daha üstündür. Fikirler arasındaki ilişkileri kolaylıkla görüp kavradıklarından sınıfta bu yeteneklerinin gelişmesi için fırsat verilmelidir.
- Geniş bir kelime hazinesine sahiptirler, bunları kolaylıkla kullandıklarından sınıf içi çalışmalarda bu özelliğin göz önünde tutulması gerekir.
- İlgilendikleri konularda özel proje geliştirmelerine fırsat tanınması ve bu projeyi sınıf arkadaşlarıyla paylaşmalarına imkân sağlamalıdır.
- Kendilerine özgü ilgileri olduğundan, grupla olduğu kadar, bireysel çalışmalara da önem verilmelidir.
- Ders uğraşlarında kuru ve kitaba bağlı bilgilerden çok geniş gözlem, deney ve araştırmalara yer verilmelidir.
- Eğitsel kol başkanı olmalarına, etkinlikleri planlamalarına ve oyunları yönetmelerine fırsat tanınmalıdır.

- Öğrenme yetenekleri normallere göre daha üstün olduğundan, müfredat programındaki konular genişliğine ve derinliğine zenginleştirilmelidir.
- Açık bir biçimde üstün oldukları matematik, fen vb. derslerde daha üst düzey sağlamalıdır. Bu alanlarda daha özgür ve ileri çalışmalarını teşvik edip tekrarlayıcı alıştırmalardan uzak tutmaya çalışmalıdır.
- Bazı konuların öğretilmesinde öğretmene yardımcı olmaları sağlanmalıdır.
- Kendi günlük başarıları onları doyumadığından, okul içi ve okul dışı çeşitli uyumsuzluklar doğabilir. Çocuğu doyumak, tatmin etmek için ders içi ve ders dışı özel uğraşlara yer verilmelidir.
- Bu çocuklar için, ana babaları ve okul aile birliği ile ilişki kurup özel ders ya da en yakın üniversitelerden ders alabilmelerini yollarını araştırmalıdır.
- Yeteneklerinin farkında olmasını sağlamalıdır.
- Üstün zekâlı öğrenciler yaratıcı yeteneklere sahiptirler. Yaratıcılığın geliştirilmesi için aşağıdaki bilgiler göz önünde bulundurulmalıdır:
  - Bir problem çözümünde, o problemin çözüm yolları ile ilgili, çocuklar tarafından ortaya atılan fikirler üzerinde kritik yapılmamalıdır.
  - İleri sürdükleri fikirlerin acayıplığı hoş karşılanmalıdır.
  - Ortaya atılan fikirlerin çoğunda yarar vardır.
  - Problemlere karşı öğrencilerin duyguları etkili hale getirilmelidir (Eğer tüm dünyadaki insanlar üç parmaklı olsalardı, ne olurdu? gibi).
  - Fikir akıcılığı teşvik edilmelidir (Bir tuğlanın çeşitli kullanım yerlerini açıklayın.) gibi.
  - Orijinal fikirleri teşvik edilmelidir.
  - Problemlerin değişik yollarla çözümüne fırsat verilmeli ve zemin hazırlanmalıdır.

1.2.10.2. Öğretmenin Sınıfta Yapmaması Gerekenler

- Özel yetenekli çocuklara aynı konuda çok uzun ödevler vermemelidir.
- Üstün zekâlı çocuklar, normal zekâyâ sahip çocuklardan daha süratli öğrendiklerinden, derslerde gereksiz tekrarlardan kaçınmalıdır.
- Alışılmışın dışındaki görüşlerini reddetmemelidir.
- Zamanlarının boşa harcanmasına neden olmamalıdır.
- Angarya niteliğinde görevler vermemelidir.
- Belirli bir uğraşın belirli zaman limitleri içerisinde bitirilmesi zorunluluğunu belirtmemelidir.
- Yanlışlarından dolayı öğrencileri azarlamamalıdır.
- Gözlem, araştırma ve deneylerin gereksizliğine inanılmamalı, bu çalışmalarını sınıf uğraşlarında önemsemelidir.
- Öğrencileri bir şeyi olduğu gibi kopya etmeye teşvik etmemelidir.

- Yapılan işte ve ödevlerde gereğinden fazla şekilcilik ve özentî üzerinde durmamalıdır.
- Akademik konular için, resim-iş, beden eğitimi ve müzik gibi dersleri feda etmemelidir.

Üstün zekâlı ve yetenekli çocukların büyük çoğunluğu yüksek enerjiye sahiptir. Bunlar yerlerinde duramaz, sürekli yenilik ve hareket isterler. Normal çocuklardan çok farklı niteliklere sahiptirler. Bu nedenle de normal sınıf ortamında çeşitli olumsuzluklara neden olabilirler. Bunlar şu sebeplerden kaynaklanabilir:

Bu çocukların bilgi, ilgi ve beceri düzeyleri aynı yaştaki ortalama öğrencilerin hayli ötesinde olduğundan ihtiyaçları karşılanmazsa çabuk sıkılarak sınıfta huzursuz davranışlar gösterebilirler.

- Bilgi, ilgi ve beceri düzeyleri yüksek olduğundan sınıfları ve yaşlarından daha yüksek düzeydeki konularla ilgili soru sorabilirler.
- Herhangi bir konu işlenirken yanlışı bulma, eleştiri, itiraz gibi tepkiler vermeleri olağandır.
- Konuşmayı sevdiklerinden gerek ders dışında küme tartışmalarında, gerekse ders esnasında sınıfın yönetimini ve konuşma düzenini sağlamak oldukça zordur.
- Normal çocuklar için yapılan sınıf içi tekrarlar bu tip çocukları doyurmaz. Onlar için can sıkıcı bir hal alır.
- Üstün zekâlı çocuklar az bir gayretle sınıf seviyesinin üstünde bir başarı gösterdiklerinden kendi kapasiteleri oranında çalışma zorunluluğu duymaz, çaba göstermez ve tembel kalırlar.
- Bazı durumlarda yaptıkları tepkiler “garip, anormal veya tuhaf” görülebilir. Gerçekte bu durum, yaşlarının hayli ötesinde bir algılama ve değerlendirme gücünün sonucu olabilir. Einstein’ın altı yaşındayken geçit töreninde gördüğü askerlere bakarak, “Bunlar gibi makine olmak istemiyorum.” diye ağlaması gibi.
- İmgesel etkinlikleri güçlüdür. Bunun sonucu olarak imgesel yaşantılarını gerçek yaşantıları ile karşılaştırabilmeleri olağandır. Bu durumda hem gerçeği hayalden ayırabilmeleri hem de imgelerini öncelikle yaratıcı etkinliklerde kullanmaları için gerekli rehberlik yapılmalıdır.

Yukarıda belirtilen hususları dikkate alarak düzenlenmiş sınıf ortamlarında üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların ve diğer çocukların etkin bir öğrenme yaşantısı kazanabilmeleri için daha önce de değinilmiş olan çoklu zekâ kuramına dayalı öğretim stratejilerinin uygulanması gerekmektedir.

Etkinlik 4:

Emre’yi sınıf öğretmeni rehberlik servisine yolladığında Emre bunun nedenini kestirmişti. Arkadaşları ile bir türlü anlaşamıyordu. Çünkü onlara tahammül edemiyordu. O

kadar aptalca soru soruyorlardı ki... Rehber öğretmen, daha önce sınıf öğretmeni ile görüştüğü için Emre'yi bekliyordu. Aldığı bilgilere göre beşinci sınıf öğrencisi olan Emre 10 yaşında, dar gelirli ailenin iki çocuğundan büyük olanıydı. Baba ve anne ayrı yaşamaktaydılar. Baba ateistti, inanç konusunda eşler arası uyumsuzluk vardı. Emre derslerde oldukça ilginç sorular soran, aşırı hareketli, çok hızlı konuşan bir çocuktur. İngilizce dersinde öğretmen bilinmeyen bir kelimenin anlamını açıklamasına fırsat vermeden o kelimenin en az eş anlamlısını, zıt anlamlısını sıralamakta ve ders öğretmenin sınıf kontrolünü kaçırmaya neden olmaktadır. Artık denetlenmesi ve arkadaşları ile olan uyumsuzluklarıyla baş edilememesi nedeniyle rehberlik servisine gönderilmişti. Rehber öğretmen, Emre'yi bir uzman yardımı ile incelemeye aldı. Emre yoğun olarak kuantum fiziği ile ilgilenmekteydi. Felsefe, psikoloji ile ilgilenmiş ve şimdi de fizikle ilgilenmeye başlamıştı. Tek odaklandığı konu bu idi. Madde, anti madde zihnini meşgul etmekte bunun dışında hiçbir şeyle ilgilenmemekteydi. Pejmürde bir kıyafet dağınık saçlar anlaşılması güç hızlı bir konuşması vardı.

Erken çocukluk döneminde öğretmenlik yaptığınızı düşünün. Sınıfınıza Emre gibi belli konularda çok üst yeteneğe sahip bir öğrencinin verileceğini öğrenseniz ne yaparsınız? Nasıl bir hazırlık yaparsınız? Kimlerden yardım alırsınız? Bu soruları yanıtlayarak hikaye kartı hazırlayınız ve arkadaşlarınıza sununuz.

Üstün zekâli ve özel yetenekli çocuklara öğretmenlik yapacaklarda bulunması gereken yeterlikler konusunda yapılmış çeşitli araştırmalar vardır. Bu araştırmalar sonucunda üstün zekâli çocukların belirlediği en önemli öğretmen yeterliklerinin ilk onu aşağıda sıralanmıştır.

- Öğrenmeyle ilgili ve yeterli olma
- Öğretimde sıra dışı yöntem ve yeterliliklere sahip olma
- Adil ve tarafsız olma
- İş birlikçi demokratik tutum gösterme
- Esnek olma
- Espri duygusuna sahip olma
- Ödüllendirme ve takdir etme becerilerine sahip olma
- İlgi alanında çeşitlilik gösterme
- İnsanların sorunlarıyla ilgilenme
- Hoş bir dış görünüş ve tavra sahip olma

Resim 1.13: Özel yetenekli bir çocuğun yetişmesindeki kilit nokta saygıdır.

Bu çocuklar, genellikle kendilerini yaşlılarıyla aynı seviyede görmezler. Bir kısmı tecrit edilmişlik veya bir köşeye itilmişlik hissine kapılırlar. İçine kapanıklıkları sebebiyle arkadaş sayıları birkaçı geçmeyebilir. Okullardaki dersler onları sıkabilir. Bunlardan bazıları, yaşlılarıyla birlikte olabilmek için yeteri kadar başarılı olmak istemeyebilir. Eğer duyguları beslenmezse toplum dışında kalabilir hatta suça meyilli hale gelebilirler. Yetişkinler bu çocukların özel ihtiyaçlarını fark edip potansiyellerini değerlendirebilmeleri için onlara yardımcı olmalıdırlar. Özel yetenekli çocuklar, birbirleriyle çok etkili ve verimli bir iletişim kurabilmekte, böylelikle anlaşılmaz olma sıkıntısından bir derece kurtulmaktadır. Dolayısıyla bu çocukların katıldıkları ortak proje ve programların önemi büyüktür. Tecrübesiz anne ve babaların evdeki özel yetenekli ve hünereli çocuklarıyla ilgilenmesi hiç de kolay olmaz. Özellikle okul öncesi dönemde böyle bir ebeveyn yardımı ve rehberliğe muhtaçtır.

Özel yetenekli bir çocuğun yetişmesindeki kilit nokta saygıdır; farklılığa saygı, fikirlere saygı, hayallerine saygı. Kabiliyetlerin yeşermesi için özel müfredatlar, yazılımlar ve programların yanında huzurlu, emin ve sıcak bir aile ve okul ortamı da gereklidir.

1.2.10.3. Üstün Zekâlı ve Özel Yeteneklilere Yönelik Programlar

Özel yetenekli bireyin tanınıp değerlendirildikten ve potansiyeli belirlendikten sonra gereksinimlerini en iyi şekilde karşılayacak eğitim programına ve sağlanacak özel eğitim hizmetlerine karar verilmelidir. Sağlanacak eğitim hizmetleri ise üç ana başlık altında toplanabilir:

- Zenginleştirme
- Hızlandırma
- Gruplama

- **Zenginleştirme:** Üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların kendi akranları arasında normal sınıflarda tutularak programların gereksinimlerine cevap verecek şekilde çeşitlendirilmesi ve zenginleştirilmesi yoluyla yapılan uygulamalardır. Bu program modelinde, özel yetenekli öğrenciler için yaşlılarıyla merak ilgi yeteneklerine cevap verecek şekilde hazırlanmış

keşfetmeye yönelik aktiviteler, grupla eğitim alıştırmaları, özel olarak plânlanmış gerçek problemlerle ilgili bireysel ve küçük grup araştırmaları yer almaktadır. Sınıf programına, normalde bulunmayan daha zor konular ve farklı materyaller, değişik öğrenme alanları eklenmektedir. Normal sınıf programında yer alan konularla ilgili tekrar içeren monoton ve anlamsız ev ödevlerinden ve sınıf çalışmalarından kaçınılmakta onun yerine ilgi ve merak uyandıracak bireysel öğrenme ihtiyaçlarını karşılayacak çalışmalar sunulmaktadır. Günümüzde gelişmiş tüm ülkelerde yaygın biçimde uygulanan bir program modelidir. Normal sınıf programında özel yetenekli öğrencilerin özelliklerine ve gereksinimlerine uygun uyarlamalar yapılması esastır. Zenginleştirme, diğer eğitim kapsayacak uygulamalarından farklı olarak yetenek düzeyleri ne olursa olsun tüm çocukları bir yapıya sahiptir. Bu program üstün zekâlı çocuklarla birlikte olağan çocukları için de bir zenginleştirmedir. Uygulamadan onlar da yararlanır.

- **Hızlandırma:** Çeşitli uyarlamalarla bir programın normal süresinden daha önce tamamlanmasıdır. Okula erken başlama, sınıf atlama, ileri olduğu derslerde sınıf atlama, birkaç sınıfı birleştirme, programı süresinden daha kısa sürede tamamlama, kurslar alma ve seminerlere katılma gibi pek çok şekilde uygulanabilmektedir. Ebeveynler, öğretmenler ve yöneticiler genellikle özel yetenekli çocukların hızlandırma programına dâhil olabilmesinde yeterli sosyal, duygusal, fiziksel ve motor olgunluktan yoksun olduklarını düşünmektedir. Ayrıca hızlandırma programı çocuğun yaşitlarıyla iletişim kurma gereksinimlerine cevap verememektedir. Öğrenciler, bağımsız çalışma yeteneğinden yoksun olmaktadır. Bununla beraber hızlandırmanın en avantajlı yanı, çocukların sıkılmasına fırsat vermemesidir. Bu nedenle çocuklar eğitim programına çok istekli katılmaktadır. Sonuç olarak hızlandırma, özel yetenekli bireyin gelişimsel değerlendirilmesi yapılarak onun eğitim ihtiyacını karşılayacak şekilde kullanılmalıdır.
- **Gruplama:** Gruplamanın, normal sınıflardaki özel yetenekli öğrenciler için küme gruplandırılmaları, özel bir sınıfta gruplandırma, özel bir okulda gruplandırma, kaynak odada gruplandırma ve kaynak merkezlerinde gruplandırma, özel seminerler, özel yaz kursları, çeşitli çalışma merkezlerindeki (müzeler, üniversiteler, bilim laboratuvarları ve endüstri gibi) özel çalışmalar şeklinde uygulamaları bulunmaktadır. Bu tip özel gruplamalar uygun olarak düzenlendiğinde, çocukların yeteneklerini geliştirmede belirgin düzeyde başarı sağlandığı, çocukların bu uygulamalarla benlik kavramlarının geliştiği görülmektedir. Ancak özellikle akademik değerlendirme söz konusu olduğunda normal çocuklar ve aileleri gruplamaya olumsuz yaklaşım göstermektedirler. Özel gruplamalar özel yetenekli çocukların ihtiyaçlarını karşılamakla beraber, özel sınıf ve özel okul çalışmalarının dışındaki uygulamalarda, gruplama çalışması ile birlikte, program zenginleştirme veya hızlandırma çalışmalarına da yer verilmesi özel yetenekli çocuklar için daha yararlı olacaktır.

Söz konusu olan bu üç yaklaşımla ilgili olarak yapılan eğitim uygulamaları çeşitlilik göstermektedir. Bunlar:

Yarı zamanlı özel sınıf: Özel yetenekli öğrenciler haftada birkaç kez özel sınıfta kendisi gibi özel yetenekli olan öğrencilerle özel eğitim öğretmeni tarafından eğitilmektedir. Bu sınıfta, zenginleştirilmiş etkinlikler, yaratıcılık ve yüksek seviyeleri düşünme etkinlikleri ile bağımsız projeler üzerinde çalışılmaktadır. Bu uygulama, özel yetenekli öğrenciye diğer özel yetenekli öğrencilerle sosyal olarak güvenli bir ortamda etkileşim imkanı sağlaması açısından yararlıdır.

Tam zamanlı özel sınıf: Özel sınıflar, belirli sayıda üstün zekâlı ya da özel yetenekli çocuklar için büyük yerleşim merkezlerindeki büyük okullarda kurulan sınıflardır. özel yetenekli öğrenci kendisi gibi özel yetenekli çocuklarla normal programdan tamamen farklı hızlandırılmış veya zenginleştirilmiş bir müfredat ile eğitim görmektedir. Ancak yaşlarıyla bir arada olma fırsatı sınırlıdır ya da hiç yoktur.

Bağımsız çalışma: Öğrenci bireysel olarak bir öğretmenin çeşitli seviyelerdeki rehberliğiyle genellikle kendi seçtiği bir proje üzerinde çalışmaktadır. Bu proje, bütün bir konunun küçük bir parçası olabileceği gibi küçük bir sınıf içi projesi de olabilmektedir.

Gezici öğretmen: Özel yetenekli öğrencilere uygun hizmetleri sağlamak üzere birçok sınıf ya da okuldan sorumlu olup okul personeli ve öğrencilerin eğitim tüm ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlüdür. Bu hizmet, kısıtlı maddi olanaklar, yerleşim yeri özellikleri (çok küçük yerleşim yeri) gibi nedenlerle eğitimcinin temin edilemediği durumlarda kullanılır.

Rehber kişi: Bu modelde, özel yetenekli öğrencinin yeteneği olan alanla ilgili daha ileri bilgi, beceri ve deneyim kazanması amacıyla alanda yeterli bir yetişkinin rehberliği sağlanır. Aynı zamanda yetişkin öğrenci için bir model olmaktadır.

Kaynak oda: Kaynak odada özel yetenekli öğrenciler için bağımsız çalışma materyalleri bulunmaktadır. Öğretmen açısından ise burası bir çalışma ortamı olarak hizmet vermektedir.

Özel okullar: özel yetenekli öğrencinin yetenek alanıyla ilgili ileri planlamalar yapılmış müfredatı olan, tamamen bu öğrencilere göre geliştirilmiş seçkin okullardır. Ülkemizde fen liseleri, Anadolu güzel sanatlar liseleri, İnanç Vakfı Lisesi bu biçimde örgütlenmiş olan kurumlardır. Tarihsel gelişim açısından ilk örnek ise Enderun Mektebidir.

Okula erken başlama: Üstün zekâlı olduğu erken yaşlarda ortaya çıkan çocukların takvim yaşına bakılmaksızın okula başlama yaşından bir ya da iki yıl erken başlatılması biçimindeki uygulamadır. Öğrenci bu arada bağımsız çalışmalar, yaz çalışmaları ve okul sonrası çalışmalar ile kazanması gereken beceriler konusunda desteklenmektedir.

Bir çok ülkede bu uygulama yapılmaktadır Türkiye'de ilköğretim kademesinde ilgili yönetmeliğin 41. maddesi erken başlamaya imkan vermektedir. Savunucularına göre erken gelişmiş çocuğun okula alınmaması onun gelişimine engel olmaktadır. Ancak, ilk bakışta kabul edilebilir bir görüş gibi görünmekteyse de çocuğun okula başladığı zamanki bedensel,

toplumsal ve duygusal gelişimi dikkate alınmadan yapılırsa birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu sorunlar okuldan hoşlanmama, duygusal ve toplumsal açıdan iletişim kurma zorlukları, küçük kaslarda bozulma, bedensel etkinliklerdeki başarısızlık sonucu kendine güvensizlik şeklinde görülebilir.

Devam eden ilerleme: Özel yetenekli çocukların kendi hızlarına göre belli bir süreci dizisel bir program dahil edilerek izlemesi sağlanmaktadır.

İleri olduğu derslerde sınıf atlama; Öğrenci yeteneğine göre dersi farklı sınıflardan alabilmektedir. Örneğin, matematik alanında yeteneği olan beşinci sınıf öğrencisi yeteneğine göre ortaokul matematik derslerine devam etmektedir.

Sınıf atlama: Çocuk okula başladıktan sonra okul başarısına, uzman görüşlerine ve psikometrik ölçüm sonuçlarına göre, öğrenim ve zekâ düzeylerine uygun bir ya da iki üst sınıfa atılmak suretiyle yapılan bir uygulamadır. Öğrenci, belirlenen seviyesine göre yaşına uygun sınıfa değil seviyesine uygun ileri bir sınıfa yerleştirilmektedir. Bu yöntemle çocuğun öğrenme hızına uygun bir hızlandırma yapılarak akademik gelişmesi sağlanabilir.

Bu uygulamanın en sakıncalı yanı, çocuğun sadece zihinsel gelişimini, düzeyini ve bilgisini dikkate alarak onu kendi akranlarından ayırıp yaşça daha büyüklerin, bedensel ve duygusal gelişim açısından farklı olanların yanına koyarak eğitime zorlanmasıdır.

Türkiye'de ilköğretim kademesinde ilgili yönetmeliğin 41. maddesine göre sınırlı olarak uygulanmaktadır.

Kurslar ve ileri dersler: Özel yetenekli öğrenci, üstün olduğu alanla ilgili ileri düzey kurslara ve derslere katılmaktadır.

Programı süresinden daha kısa sürede tamamlama: Hızlı öğrenme yeteneğine sahip özel yetenekli öğrenciler için derslerde uyarlamalar yapılarak programı normal süresinden daha kısa sürede tamamlamaları sağlanır. Böylece öğrencilerin yeteneklerini geliştirmelerine fırsat yaratılmaktadır.

1.2.10.4. Özel Yeteneklilerin Eğitiminde Dikkat Edilecek Noktalar

- Özel yetenekli çocuk bireysel olarak sistemli bir şekilde gözlenmeli, ilgileri ve ihtiyaçları mümkün olduğunca gerçekçi düzeyde saptanarak karşılanmalıdır.
- Sınıf programında ve uygulamalarda özel yetenekli çocuğun ihtiyaçlarına cevap verebilecek gerekli değişiklikler yapılmalıdır. Bu düzenlemeler çocukların düzenli sınıf programının ilerisine geçmesini sağlamalıdır.
- Çocukların potansiyellerini tam olarak kullanmalarına fırsat tanıyacak uygulamalar
- ve çevresel düzenlemeler yapılmalıdır.
- Programın amaç ve uygulamaları çocuğun düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik hazırlanmalıdır.

- Eğitimde bireyselleştirmeye önem verilmelidir. Grup etkinliklerinde mutlaka özel yetenekli çocuğun düzeyine uygun sorular sorma, düşüncelerini ve bulduğu çözüm önerilerini açıklama fırsatları verilmelidir.
- Özel yetenekli çocukların sordukları soruları derinlemesine ve ayrıntılı bir şekilde cevaplandırılmalıdır.
- Özel yetenekli çocuklar tüm gelişim alanlarında aynı düzeyde gelişme göstermeyebilirler. Çocuğun yetenekli olduğu alanın dikkate alınması özgüvenini artıracaktır.
- Yetişkinler bu çocukların geliştirdikleri ürünlerini (resim, hareket, düşünce veya orijinal bir yapı) ortaya koymalarına ya da sergilenmelerine olanak tanınmalıdır. Bu çabalar mutlaka ödüllendirilmelidir.
- Özel yetenekli çocuk normal gelişim gösteren çocuklarla olduğu kadar, ilgileri ve ihtiyaçları yönünden kendine benzeyen özel yeteneklilerle de iletişim kurma ihtiyacı içinde olduğundan her iki çocuk grubuyla da değişik zamanlarda bir araya gelebilmelidir. Çocuk kendisi gibi yeteneklilerle bir arada olduğu zamanlarda kendisini "farklı" bir kişi olarak hissetmeyip kendine güven duygusunu geliştirebilir. Ayrıca yeteneğine ilişkin ortak yönleri paylaşmak, çocuğa haz vererek duygusal yönden rahatlamasını sağlayacaktır.
- Özel yetenekli çocukların üstünlüklerini belirgin bir şekilde abartmak, bu çocukları hep ön planda tutmak vb. yaklaşımlar sınıftaki diğer çocukların onlara karşı düşmanlık, kıskançlık gibi olumsuz duygular geliştirmesine ve grup dışına itmelerine neden olabilir. Bu nedenle eğitimcilerin, çocuklar arasındaki iletişimin ve arkadaşlık ilişkilerinin olumlu yönde gelişmesine olanak tanıyacak bir yaklaşım sergilemesi gerekmektedir.
- Bazı durumlarda özel yetenekli çocuklar kendilerinden beklenen performansa uygun başarı düzeyine ulaşamadıklarında bunun nedenleri araştırılmalı ve uygun önlemler alınmalıdır. Başarısızlığın üzerinde durulmaması ve gerekli önlemlerin alınmaması, çocuğun öğrenmekten zevk almasını (ki bu özellik özel yeteneklilerin en önemli özelliklerinden birisidir) engelleyecektir. Okul ortamına karşı ilgisini kaybetmesine neden olabilecektir. Daha ileri aşamalarda ise çocuğun içe kapanarak kendine sosyal yönden izole etmesine yol açabilecektir.
- Özel yetenekli çocuklar karşılaştıkları problemleri kendilerine özgü yollarla ve kendi kendilerine çözmeye eğiliminde olduklarından başa çıkamadıkları durumlarda sorunlarını her zaman dışarıya yansıtmak istemeyebilirler. Bu nedenle özellikle eğitimciler bu çocuklara karşı duyarlı ve uyanık olmalıdır.

Eğer özel yetenekli çocuklar için uygun eğitim ortamı sağlanamaz ise bu çocuklar, düzenli sınıf programını başarmak için yeterli performans gösterebilirler ancak asla yeteneklerini geliştiremez ve kullanamazlar. Başarısızlıklarla başa çıkmayı öğrenemezler ve en önemlisi öğrenme isteklerini yitirebilirler. İçine kapanıp kendi dünyalarına çekilebilirler. Okuldan kaçma yolları ararlar, diğer çocuklar ile iletişim kurmada problem yaşarlar.

Resim 1.14: Özel yetenekli çocuklar için uygun eğitim ortamı sağlanamaz ise yeteneklerini geliştiremez ve kullanamazlar.

1.2.11. Nasıl Yardım Edilebilir

Bu çocuklar, genellikle kendilerini yaşlılarıyla aynı seviyede görmezler. Bir kısmı tecrit edilmişlik veya bir köşeye itilmişlik hissine kapılırlar. İçine kapanıklıkları sebebiyle arkadaş sayıları birkaçı geçmeyebilir. Okullardaki dersler onları sıkabilir. Bunlardan bazıları, yaşlılarıyla birlikte olabilmek için yeteri kadar başarılı olmak istemeyebilir. Eğer duyguları beslenmezse, toplum dışında kalabilir, hatta suça meyilli hale gelebilirler. Yetişkinler, bu çocukların özel ihtiyaçlarını fark ederlerse, potansiyellerini değerlendirebilmeleri için onlara yardımcı olmalıdırlar.

Özel yetenekli çocuklar, birbirleriyle çok etkili ve verimli bir iletişim kurabilmekte, böylelikle anlaşılmaz olma sıkıntısından bir derece kurtulmaktadır. Dolayısıyla bu çocukların katıldıkları ortak proje ve programlar hazırlanabilir.

Tecrübesiz anne babaların evdeki özel yetenekli ve hünarlı çocuklarıyla ilgilenmesi hiç de kolay olmaz. Özellikle okul öncesi dönemde böyle bir ebeveyn, yardıma ve rehberliğe muhtaçtır. Ailelerin birbirlerine destek olmaları ve tecrübe aktarımı da ihmal edilmemelidir.

Özel yetenekli bir bebek, diğerlerine göre daha az uyur, dolayısıyla daha fazla ilgi ve ihtimama ihtiyaç duyar. Böyle bir durumda anne ve baba her zaman gerekli ilgiyi gösteremeyebilirler. Bu yüzden büyükanne, büyükbaba gibi ailenin diğer fertlerinin de yardımı istenebilir. Bu çocuklar konuşmaya başladıktan sonra sürekli sorular sorar ve kaba bir otorite altına girmek istemezler. "Bunu yapacaksın, çünkü ben öyle istiyorum" şeklinde bir yaklaşım, tesirli olmaz. Çocuklarının sorularına cevap veren ailelerin, onlarla otoriter ailelere nazaran daha güçlü bir yakınlık kurdukları görülmektedir. Bu çocuklara sabır, alaka ve saygı gösterildiği an, onlar da hürmete riayet ederek karşılık vermektedirler. Çocuklar büyüdüklerinde, aile toplantılarına katılabilirler, böylelikle mesuliyet paylaşma ve tartışma kabiliyetleri gelişir. Böyle bir ortamda çocuk kendisini söz hakkı olan bir aile ferdi olarak hisseder. Bu arada anlaşmazlıklar ortaya çıkarsa, hissi destek bekleyecekleri unutulmamalıdır.

Kısacası özel yetenekli bir çocuğun yetişmesindeki kilit nokta saygıdır; farklılığına saygı, fikirlerine saygı, hayallerine saygı. Kabiliyetlerin yeşermesi için özel müfredatlar, özel yazılımlar ve spesifik programlar yanında huzurlu, emin ve sıcak bir aile ve okul ortamı da gereklidir.

Bu arada şu hususlara da dikkat çekmekte fayda vardır: İnsanı, bir ilacın kimyasal bileşimini veya bir makinenin üstün özelliklerini tarif ediyor gibi kategorize etmek çok zordur, zira insan doğasındaki kompleksliği unutmamak gerekir. Yazıda sözü edilen özellikler bir robotun bilgisayar sisteminde olduğu gibi işlemez insanda. Zaman içinde değişir, oranları artar, azalır. Dinamik bir sistem bulunduğu için unsurlar sabit kalmaz.

Özel yetenekli çocuklar geleceğin liderleri, bilim adamları, fikir adamları ve sanatçılarıdır. Böyle bir milli servet heba edilemez. ABD, İngiltere, İsrail ve Hollanda'da olduğu gibi bu tür çocukları tespit edip onlara özel programlar uygulayacak uzman ve kurumları hazırlamak, gerekli finans kaynaklarını bulmak, iletişimi etkili hale getiren bir ağ oluşturmak, bu sahada dünyada yapılan faaliyetleri takip etmek ve orijinal girişimlerde bulunmak yine fedakâr ve sağduyulu insanlara kalmaktadır.

1.2.12. Aileye Öneriler

- Çocukta fark edilen akademik ve sosyal becerilerdeki farkı anne baba birlikte gözleyip değerlendirmeli, sınıf öğretmeni bu durum hakkında bilgilendirilerek yardım talebinde bulunulmalıdır.
- Çocuğun üstün zekâlı ve özel yetenekli olduğu tespit edildiğinde çocuk bundan haberdar edilmemelidir Bu özelliğinden dolayı kardeşleri ve sınıf arkadaşlarıyla kıyaslanmamalı ve kıyaslama yapılıyorsa da bu, çocuğa yansıtılmamalıdır.
- Çocuğa üstün zekâlı ve özel yetenekli olduğunu asla söylemeyin ve belli etmeyin Yaşına uygun özelliklerine göre telkinlerde bulunun çocuğun sahip olduğu özelliklerinden kaynaklanan (kendini üstün görme. önde olma isteği, inatçılık, bencillik vb.) durumlar ortaya çıktığında onun diğer yaşlılarından farklı olmadığı ve her çocuğun iyi yapabildiği şeyler olduğu ve onun da bu yüzden bazı şeylerde daha iyi olduğu vurgulanmalıdır. Aynı ilgi, isteği göz ardı edilmeli, kendisiyle ilgilenildiği çok fazla belli edilmemelidir.
- Çocuğu sevdiğini ona açıkça belli edip normal bir çocuk gibi davranmalıdır. Üstün zekâlı, özel yetenekli oluşuna göre değil yaşının özelliğine göre sevgini belli etmelidir.
- Çocuk asla ilgisiz bırakılmamalıdır. Onunla her fırsatta ilgilenilmeli, ilgi gösterirken laf olsun diye değil gerçek anlamda ilgi gösterilmelidir. Aksi takdirde bunu hemen fark edeceğinden ters etki yapabilir.
- Üstün zekâlı, özel yetenekli çocuk ailelerinin bazılarında gereksiz bir gurur gelişebilir. Anne baba olarak üstün zekâlı, özel yetenekli bir çocuğa sahip olmak muhakkak iyi bir şeydir. Ancak aşırı gurur, çocuğun daha iyi yetişmesini engeller. Anne babada gelişen gurur, zamanla çocuğu da yansıtmaktadır. Bu duruma düşmemek için anne babaya gerekli rehberlik yapılmalıdır. Çünkü üstünlük duygusu, en azından aşığılık duygusu kadar zararlı olabilir.

- Eğer başka kardeşleri var ve onlara nasıl davranılıyorsa ona da aynı şekilde davranılmalıdır. Farklı diye, kesinlikle ihmal edilmemeli ve bakımı diğer kişilere bırakılmamalıdır (anneanne, dede, bakıcı vb.).
- Çocuğun zekâsı ve yeteneğini kullanabileceği ve deşarj olabilmesini sağlayıcı (yazboz, satranç, labirent oyunları, müzik vb.) malzemeler (oyuncaklar) alınmalı, (sinema, tiyatro, resim, müzik, v b.) kültürel etkinliklerde bulunması sağlanmalıdır.
- Çocuğun sorduğu sorulara kesin ve net cevaplar verilmeye çalışılmalıdır. Kaçamak, doğru olmayan cevaplardan kaçınılmalıdır.
- Çocuğunuzun zekâ işlevleri ve yetenekleri bakımından normalden farklı olduğu için özel eğitime muhtaç olduğu unutulmamalıdır.
- Çocuğun ruhsal ve duygusal özellikleri için bir uzmanla (çocuk psikiyatristi, çocuk psikoloğu, psikolog, pedagog, rehber öğretmen vb.) her zaman diyalog halinde bulunulmalıdır.

1.2.13. Öğretmene Öneriler

- Üstün zekâlı olduğu düşünülen öğrenciyi öncelikle durumunu tespit etmek için, okul rehber öğretmenine yoksa Rehberlik ve Araştırma Merkezine (RAM) bizzat götürmelidir.
- Üstün zekâlı olduğu tespit edilen (zekâ testleri ile belgelenen) öğrenciler ikinci plana itilmemelidir.
- Sınıftaki müfredatı uygularken, bu tür çocukların liderlik özelliklerini tatmin ederek taşkınlık yapmasına yahut büyüklük taslamasına engel olunmalıdır. Örneğin sınıf başkanı, eğitsel kollardan birinin başkanlığı, küme başkanlığı vb. gibi. Bu uygulama sonucunda paylaşma ve birliktelik ile ilgili çıkabilecek problemin oluşumu engellenmiş olacak ve çocuk kendini dışlanmış olarak hissetmeyecektir.
- Ailesiyle irtibata geçilmeli ve müfredattan ayrı olarak çocuğa, düzeyine uygun ek ödevler verilmelidir. Üstün zekâlı çocuklar özellikleri itibariyle yazı yazmayı pek sevmediklerinden çok fazla yazı ödevi veya işler verilmemelidir. Daha çok ifadeye dayalı, anlatmaya yönelik ders veya ödevler verilmelidir. Üstün zekâlı çocukların sayılarla arası iyi olduğundan problem çözmeye yönelik ders veya ödev verilmelidir. Ancak bunun dozunu çok hassas belirleyip fazla aşırısına kaçılmamalıdır.
- Ders müfredatına ek olarak, proje geliştirme gibi yaratıcılık ve zekâyı öne çıkarıcı ve geliştirici çalışmalar bütün sınıf düzeyinde yaptırılmalıdır. Örneğin resim ve el işi ile ilgili çalışmalar olabilir. Böylece hem üstün zekâlı çocuğun kendi potansiyelini değerlendirebilmesi hem de diğer arkadaşlarını da teşviki sağlanmalıdır.
- Öğretmen, kesinlikle çocuğun kendisine ve arkadaşlarına üstün zekâyı sahip olduğunu vurgulamamalıdır. Üstün zekâlı çocuklar normal çocuklardan farklı olduğu için özel eğitime muhtaçtırlar. Bu nedenle sınıftaki bu öğrencilere ilgi göstermelidir.

- Çocuk, sınıf içinde kayırılmamalı, aynı sorumluluklar her çocuk için geçerli olmalıdır. Kıyaslama ve eleştiri sınıf düzeyinde en aza indirilmeye çalışılmalıdır. Çocuk asla diğer öğrencilerden soyutlanmamalıdır. Arkadaşları ile kaynaşması sağlamalıdır. Özel ilgi ona ve diğer öğrencilere belli etmeden gösterilmelidir.
- Çalışmaların gerçekleştirilmesinde yarışma ortamı yaratıldığında, rekabet üstün zekâlı çocuğu ön plana çıkarıcı mahiyette yapılmalıdır.
- “ Sen, bu sınıfın en iyisisin.” “ Sen, en iyisini yaparsın.” vb. mükemmeliyetçiliği amaçlayan ifadelerin kullanılmasından kaçınılmalıdır.
- Çocuktan beklentiler, diğer arkadaşlarından istenilen düzeyden farklı oluşturulmamalıdır. Aksi takdirde çocuk kendini baskı altında hissedecek ve uyum bozuklukları baş gösterecektir.

Resim 1.15: Ders müfredatına ek olarak, proje geliştirme gibi yaratıcılık ve zekâyı öne çıkarıcı ve geliştirici çalışmalar bütün sınıf düzeyinde yaptırılmalıdır

1.2.14. Özel yetenekli Çocukların Öğretmen ve Ailelerine Yönelik Birlikte Yapılabilecekleri Etkinlikler

Özel yetenekli çocukların yetenek, ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verme konusunda ailesine ve öğretmenlerine çok büyük görevler düşmektedir. Çünkü onlar yaşıtlarından daha fazla, ayrıntılı ve derinlemesine öğrenmek isterler. Bu sebeple aşağıdaki örnekler gibi etkinlikler uygulamak, bu tip özellik taşıyan çocuğa sahip aileler ve öğretmenlerin çocuğa ihtiyaçları doğrultusunda destek vermelerine imkân sağlayabilir.

- **Karşılaştırma ve zıtlık:** Kitaptaki iki karakter, tanıdığı iki insan, iki televizyon şovu, iki köpek arasındaki benzerlik ve farklılıkların neler olduğunu sormak.
- **Farklı yollarla gruplama yapmak:** Sevdiği televizyon şovları, tanıdığı insanları, oyuncakları, içecekleri, günün saatleri, duyguları, kıyafetleri, farklı geometrik şekilleri gruplama konusunda farklı yollar bulmasına olanak vermek.
- **Çocuklara bilgisayar kullanmayı öğretmek:** Dinozorlar, facemaker (yüz yaratma) gibi bazı programlar bu çocuklar tarafından zevkle kullanılmaktadır.
- **Farklı oyuncaklar:** Değişik manipülatif oyuncaklar sunmak ve bu materyallerle özgün tasarımlar üretmesine fırsat vermek.

- **Farklı düşünme becerileri:** Basit mantıksal yapbozlar ve labirentler sunarak kritik düşünme ve problem çözme becerilerini öğretmek.
- **Tahmin etme becerisini geliştirmek:** Bir televizyon şovunda "Sonra ne olacak?", kitapta, insanların yaşamı konusunda "Ne düşünüyorsun?" veya "Bu çocuk kızgın mı?", "Sence ne düşünüyor?" gibi tahminlerde bulunmasını istemek.
- **"Eğer olursa":** "Dışarıda çimlerin üstüne bir parça ekmek bırakırsak" veya "Büyükannene mektup göndermek istesen" veya "Eğer insanlar uçabilseydi", "bütün arkadaşlarına kızsaydın ne olurdu?" tipinde sorular sormak.
- **Karışık değişen hayvanlar:** Birkaç tane hayvan seçmesini isteyip bazılarının özelliklerini değiş tokuş etmesini istedikten sonra ortaya çıkan yeni tür hayvanı çizmesini veya plastirinden modelini yapmasını veya onunla ilgili bir hikâye yazmasını istemek.
- **Bilim, doğa ve çevre ile ilgili kitaplar okumak:** Bu çocuklar bilim, doğa ve çevre hakkındaki kitaplardan genellikle çok hoşlanırlar.
- **Teybe öykü, gözlem vb. kaydı yapmak:** Çocuğa taşınabilir küçük bir teybin ve mikrofonun nasıl kullanıldığını anlatarak ya bir hikaye ya bir şarkı ya da ev veya okulun etrafında bir gezi yapıp daha sonra dinlediğinde neler gördüğünü hatırlayabilmesi için gördüklerini kaydetmesini istemek.

Sonuç olarak bu çocuklar birbirlerinden farklı ve benzer özelliklere sahip olup benzerliklerini ve farklılıklarını dikkate alan, gelişmekte ve değişmekte olan dünyaya ayak uydurmalarını sağlayacak bir eğitim sürecine gereksinim duymaktadır.

UYGULAMA FAALİYETİ

Çevrenizde bulunan merkezlerden, her türlü kaynaktan üstün zekâ/yetenekli çocukları tanılamayı, sınıflandırmayı, nedenlerini, yaygınlıklarını, özelliklerini, eğitimlerini araştırarak ve gözlemleyerek, gözlemlerinizi fotoğraflarla destekleyerek bilgisayar ortamında sunu oluşturacak şekilde bir rapor haline getirip edindiğiniz deneyimleri arkadaşlarınıza sunarak paylaşınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Üstün zekâ/yetenekli çocukların tanılama özelliklerini araştırarak, inceleyiniz.	➤ Araştırmalarınızda modülün arkasındaki kaynaklardan yararlanabilirsiniz.
➤ Üstün zekâ/yetenekli çocukların zekâ oluşum nedenlerini araştırarak inceleyiniz.	➤ İncelemelerinizde detaylara önem veriniz.
➤ Üstün zekâ/yetenekli çocukların yaygınlık özelliklerini araştırarak inceleyiniz.	➤ Çevrenizde bulunan rehberlik merkezlerinden yararlanabilirsiniz.
➤ Üstün zekâ/yetenekli çocukların gelişim özelliklerini araştırarak inceleyiniz.	➤ Araştırmalarınızda modülün arkasındaki kaynaklardan yararlanabilirsiniz.
➤ Üstün zekâ/yetenekli çocukların eğitim özelliklerini araştırarak inceleyiniz.	➤ İncelemelerinizi dikkatlice ,detaylara önem vererek yapınız.
➤ Üstün zekâ/yetenekli çocukların özellikleri konusunda çevresine bilgi vermeye yönelik materyalleri inceleyiniz	➤ Çeşitli dergilerden ve kaynaklardan yararlanabilirsiniz.
➤ Üstün zekâ/yetenekli çocukların özelliklerine uygun etkinlikleri araştırarak inceleyiniz.	➤ Araştırmalarınızda modülün arkasındaki kaynaklardan yararlanabilirsiniz.
➤ Üstün zekâ/yetenekli çocukların bu özelliklerini incelerken fotoğraf çekiniz.	➤ Fotoğraf çekimi için çocukların ailelerinden izin almayı unutmayınız.
➤ Üstün zekâ/yetenekli çocukların bu özelliklerini çektiğiniz fotoğraf çekimleri ile sunu hazırlayınız.	➤ Sununuzda ilgi çekici mesajlar vermeyi unutmayınız.
➤ Sunu halindeki raporunuzu arkadaşlarınızla paylaşınız.	➤ Akıcı ve anlaşılır bir dil kullanınız.
➤ Raporunuzu arkadaşlarınızın hazırladıkları ile benzerlik ve farklılıkları karşılaştırarak tartışınız.	➤ Arkadaşlarınızla olumlu iletişim içinde olunuz.

KONTROL LİSTESİ

Uygulama faaliyetinde yapmış olduğunuz çalışmaları kendiniz ya da arkadaşınızla değişerek değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri		Evet	Hayır
1.	Üstün zekâ/yetenekli çocukların tanılama özelliklerini araştırarak, incelediniz mi?		
2.	Üstün zekâ/yetenekli çocukların zekâ oluşum nedenlerini araştırarak incelediniz mi?		
3.	Üstün zekâ/yetenekli çocukların yaygınlık özelliklerini araştırarak incelediniz mi?		
4.	Üstün zekâ/yetenekli çocukların gelişim özelliklerini araştırarak incelediniz mi?		
5.	Üstün zekâ/yetenekli çocukların eğitim özelliklerini araştırarak incelediniz mi?		
6.	Üstün zekâ/yetenekli çocukların özellikleri konusunda çevresine bilgi vermeye yönelik materyalleri incelediniz mi?		
7.	Üstün zekâ/yetenekli çocukların özelliklerine uygun etkinlikleri araştırarak incelediniz mi?		
8.	Üstün zekâ/yetenekli çocukların bu özelliklerini incelerken fotoğraf çektiniz mi?		
9.	Üstün zekâ/yetenekli çocukların bu özelliklerini çektiğiniz fotoğraf çekimleri ile sunu hazırladınız mı?		
10.	Sunu halindeki raporunuzu arkadaşlarınızla paylaştınız mı?		
11.	Raporunuzu arkadaşlarınızın hazırladıkları ile benzerlik ve farklılıkları karşılaştırarak tartıştınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Uygulama faaliyetinde yapmış olduğunuz çalışmayı kontrol listesine göre değerlendiriniz. Yapmış olduğunuz değerlendirme sonucunda eksikler varsa, faaliyete dönerek ilgili konuyu tekrarlayınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu faaliyet kapsamında kazandığımız bilgi ve becerileri aşağıdaki soruları yanıtlayarak belirleyiniz. Soruların yanındaki başlıkları doğru önermeler için (D), yanlış önermeler için (Y) yazarak doldurunuz.

1. ( ) Zekâ, bireyin gerek sorunları çözerken gerek çevreye uyum sağlarken var olan tüm yetenek ve becerilerini kullanması ile ortaya çıkan düzeydir.
2. ( ) Zekâ sembol kullanarak düşünme yeteneğidir.
3. ( ) Mantıksal zekâ, toplumda çok fazla değer verilen bir yetenek alanı değildir.
4. ( ) Toplumun oluşturan kişilerin ancak %3'lük bir bölümü 130 ve üstündeki IQ derecesine sahiptir.
5. ( ) Özel yetenekli çocukların arkadaşları arasında popüler olması sosyal gelişim özelliklerinden biridir.

Aşağıdaki sorularda boş olan yerlere uygun olan kelime / kelimeleri işaretleyiniz. Cevaplarınızı cevap anahtarından kontrol ediniz.

6. .... zekâyı nicel, tek ve bütünleşik bir kavram gibi görür.
A) Gelişimsel yaklaşım
B) Biyo ekolojik yaklaşım
C) Psikometrik yaklaşım
D) Çoklu yaklaşım
7. Gardner'a göre bireyin ..... tür zekâsı vardır.
A) 8
B) 7
C) 6
D) 5
8. .... bir kimsenin bir şeyi anlama ve yapabilme kapasitesidir.
A) zekâ
B) beceri
C) etenek
D) Sembol
9. Performans ya da gizilgüç olarak özgür düşünme biçimi olan ya da sanat dalları ve müzik ortamı ile düşünülerini kendine özgü biçimde ifade eden çocuklar .....
.....lardır.
A) Yaratıcılık yeteneği ayrıcalıklı olan çocuk
B) Üstün özel yetenekli çocuk
C) Üstün özel yetenekli çocuk
D) Liderlik gizilgücü ayrıcalıklı olan çocuk

10. Çocuğun fikir ve hipotezleri test etmeye yönelik deneyler yapması .....
.....dir.
A) Matematik alanındaki özel yetenek özellikleri
B) Sosyal alandaki yetenek özellikleri
C) Resim alanındaki özel yetenek özellikleri
D) Fen alanındaki özel yetenek özellikleri
11. Aşağıdakilerden hangisi Thorndike tarafından sınıflandırılan zekâ **değildir**
A) Soyut zekâ
B) Doğa zekâsı
C) Mekanik zekâ
D) Sosyal zekâ
12. Aşağıdakilerden hangisi öğretmenin sınıfta yapması gerekenlerden **değildir?**
A) Kendilerine özgü ilgileri olduğundan, grupla olduğu kadar, bireysel çalışmalara da önem verilmelidir.
B) Öğrenme yetenekleri normallere göre daha üstün olduğundan, müfredat programındaki konular genişliğine ve derinliğine zenginleştirilmelidir.
C) Akademik konular için, resim-iş, beden eğitimi ve müzik gibi dersleri feda etmelidir.
D) Orijinal fikirleri teşvik edilmelidir.
13. Aşağıdakilerden hangisi özel sınıflar, belirli sayıda üstün zekâlı ya da özel yetenekli çocuklar için büyük yerleşim merkezlerindeki büyük okullarda kurulan sınıfları tanımlamaktadır?
A) Tam zamanlı özel sınıf
B) Yarı zamanlı özel sınıf
C) Kaynak oda
D) Özel okullar
14. Üstün zekâlı ve özel yetenekli çocuklara öğretmenlik yapacaklarda bulunması gereken yeterlikler aşağıdakilerden hangisi **değildir?**
A) Adil ve tarafsız olma
B) Espri duygusuna sahip olma
C) İlgi alanında çeşitlilik gösterme
D) Otoriter tutum gösterme
15. Aşağıdakilerden hangisi matematik alanındaki özel yetenek özelliklerdendir?
A) Yaşlılarının çözemediği zor problemleri çözebilir.
B) İnsan ilişkilerinde mizahı görür ve kendi kendine gülebilir.
C) Fen bilgisi konusunda otorite olan kaynakları tarar.
D) Başkaları ile şarkı söylerken onlara uymaktan hoşlanır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı, cevap anahtarı ile karşılaştırınız. Doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz. Yanlış cevaplar verdiyseniz öğrenme faaliyetinin ilgili bölümüne dönerek ilgili bölümü kontrol ediniz. Cevaplarınız doğru ise diğer öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlandığında üstün zekâlı ve özel yeteneklilerin özelliklerine uygun etkinlik hazırlayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Çevrenizde bulunan üstün zekâlı ve özel yetenekli çocuklar için eğitim yapan okullardan, özel sınıflardan, özel sınıf öğretmenlerinden, ailelerden ve kitapçılardan üstün zekâlı ve yeteneklilerin özelliklerine uygun etkinlikleri araştırarak ve gözlemleyerek, gözlemlerinizi fotoğraflarla ve kamera çekimleri ile destekleyerek bilgisayar ortamında sunuş oluşturacak şekilde bir rapor haline getirip, edindiğiniz deneyimleri arkadaşlarınıza sunarak paylaşınız.

2. ÜSTÜN ZEKÂLI VE ÖZEL YETENEKLİLERE UYGUN ETKİNLİKLER

2.1. Üstün Zekâlı ve Özel Yeteneklilere Uygun Etkinlikler

Özel yetenekli-zekâlı çocuklar ve aileleri öğrenme ve keşfetme süreçlerinin sonunda bir etkinliğin üretildiğini fark ederler. Bazı çocuklar öylesine etkin ve hareketlidir ki yanlışlıkla dikkat eksikliği, hiperaktivite bozukluğu tanısı alma olasılıkları ile karşı karşıyadır. Bu tanı konulan çocuklarla olan farkları, özel yetenekli-zekâlı çocukların hareketlerini sağlayan gücün onların araştırdıkları sorularına bir yanıt bulma arayışıdır. Çevrelerindeki dünyayı merak ettiklerinden, zorluktan ve karmaşıklıktan hoşlandıkları için bu hareketli davranış içinde olabilirler. Bazen durumu ya da olayı, olduğundan çok daha karışık bir hale getirirler. Sonsuz gibi gözüken enerjilerini bir amaca ulaşmak için kullanırlar. Hem zihinsel hem de fiziksel açıdan etkindirler.

Bedenlerini olduğu gibi beyinlerini de çok çalıştırırlar, bu durum onların uykuya dalma süreçlerinde de belli aksaklıkların ortaya çıkmasına neden olabilir. Böylelikle zihinlerini dinlendirmede ve rahatlamada zorluk yaşayabilirler. Aile, bu etkin hareketlerini, hayal güçlerini ve enerjilerini boşaltmada plan yapıp onları yönlendirerek yardımcı olabilir.

Destekleyici heyecanlı bir konuşmadan, heyecan duyulan bir film izledikten sonra veya müthiş bir plan yaptıktan sonra özel yetenekli-zekâlı çocukların hemen uykuya dalmasını beklemek çok büyük haksızlık olur. Onların rahatlayabilmeleri için belli bir zaman

dilimi gereklidir. Baş ucu hikâye kitapları ya da yatakta uyuma önce dinlenen rahatlatıcı müzikler çocuğun uyumasına yardımcı olacaktır.

Çocuğa yardımcı olmanın bir başka yolu da her sorunu tek bir doğru yanıtının olmadığı gerçeğini çocukla paylaşmaktır. Aşağıdaki soru örnekleri gibi sorular size bu konuda yardımcı olabilirler.

- Evimizi nasıl geliştirebilir, güzelleştirebiliriz?
- Milli piyangoda en yüksek ikramiyeyi kazanırsan ne yaparsın?
- Sence yaşamak için en ideal yer neresidir? Neden?
- İdeal bir okul sence nasıl olmalıdır?

2.1.1. Çocuklar İçin Rahatlama Teknikleri

- Çocuğa zihnini bir noktada yoğunlaştırarak rahatlamaını öğretebilirsiniz. Örneğin açık bir zihin, tamamen kendine dönük bir şekilde, bütün dış uyaranlardan uzak, kendi içinde bir tutarlılık ve rahatlık sağladıktan sonra, içindeki düşünceleri yönlendirmeye izin verilebilir.
- Bir rahatlama pozisyonunda nefes alışları sayma, çift etkiye sahiptir. Bu egzersiz hem rahatlamaı hem de pek çok fikrin peşinde koşan zihnin biraz daha kontrol altında tutulmasına yardımcı olur. Çocuğun birden başlayarak 10'a kadar nefes alıp verişini saymasını sağlayın. Bu egzersize çocuk kendini taze hissedinceye kadar devam edebilir. Aile çocuğa nefes alış verişleri sırasında eğer zihninde birtakım düşüncelerin varlığında yeniden 1'den başlayarak saymasını önerebilir.
- Çocuğun rahatlamaı için farklı bir fiziksel etkinliklerden yararlanılabilir. Onun, yatar ya da oturur bir durumda gözleri kapalı ve rahatlamaı hazır bir pozisyon almasını sağlayabilirsiniz. Daha sonra tüm kaslarını, ayaktan başa olacak şekilde teker teker kasıp daha sonra da serbest bırakmasını isteyebilirsiniz. Böylelikle çocuk, farkında olmadan gündelik hayatında vücudunun bir noktasını istemsiz olarak kastiğında bu duyguyu hatırlayarak derhal gevşeyecektir.

2.1.2. Yaratıcı Drama

Dünyada uzun bir süreden beri bir eğitim modeli olarak kullanılan drama doğal olan, yaşantıya ve deneyime dayanan, yapılandırılmadan oynanan ve çocuk gözüyle oyun diye nitelendirilebilen bir modeldir. Yaratıcı dramanın bir öğrenme yolu olarak en önemli özelliği zihinsel, sosyal ve psikomotor yeteneklerle bütünleşmiş olmasıdır. Her öğrenme şeklinde bulunan pek çok beceri, yaratıcı dramaya katılım yoluyla elde edilir. Yaratıcı drama etkinliklerinde çocuk diğerleriyle birlikte düşünür, hisseder ve hareket eder.

Yaratıcı dramada oyun diye isimlendirilebilen hayal gücüne dayanan yapının oluşması söz konusudur. Bu oyun, çocuğun kendi yaşantılarından yaratılabileceği gibi çocuk hikayeleri de kullanılabilir. Yaratıcı drama hem zihinsel hem de kişilik

özelliklerinin oluşturulmasında temel eğitim modeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Drama yoluyla çocuk, kendi yaşantılarından yola çıkarak daha büyük keşifler yapar. Drama etkinliklerine aktif olarak katılarak yeni ve farklı öğrenme yolları bulur. Yaratıcı dramaya katılım yoluyla çocuk dil ve iletişim becerilerini, problem çözme becerisini ve yaratıcılığını geliştirir, olumlu benlik tasarımı, sosyal açıklık, sempati oluşur, değer ve tutumları anlayabilir.

2.1.2.1. Yaratıcı Drama Etkinlikleri

Yaratıcı drama etkinliklerinin özüne bakıldığında değişik oyun biçimleri olduğu görülmektedir. Fakat önemli olan bu oyunları özel yetenekli çocukların eğitim amaçlarına uygun düzenleyebilmektir.

- **Hareket çalışmaları:** Erken yaşlarda çocuk kendi yaşantıları ve hareketleriyle öğrenir. Bu öğrenme yolu da çocuğun vücudunu tanıması ve vücut parçalarının görevlerini ve işlevlerini keşfetmesiyle mümkün olur. Çocuğun hareketleri sık sık tekrarlama, yaparak öğrenmesi bakımından gereklidir.
- **Pantomim çalışmaları:** Çocukların sözcük kullanmadan fikirlerini hareketler, mimikler ve bazen de sesler ilave ederek ifade etmesi gözlem yeteneklerinin artmasına ve çevresindeki kişilerin hareketlerine daha duyarlı olmalarına imkan verir. Ayrıca pantomim ortamı içinde geçmiş yaşantılarını hatırlamak için dikkatlerini yoğunlaştırır, gördükleri bilgiyi anımsamaya çalışır ve zihinsel olarak bütün bunları resimleyip şekillendirirler.
- **Rol oynama ve doğaçlama çalışmaları:** Bu tip bir çalışmada özel yetenekli çocuk, içinde yaşadığı toplumu ve o toplumu oluşturan bireylerin rollerini tanır. Karakterlerin farklı özelliklerini ortaya çıkarır ve onları canlandırır, olaya bazen mizah katar. Zaten şakacılık, çocuğun yapısında olan bir özelliktir ve bu tip çalışmalarla kendiliğinden bu ortaya çıkar.
- **Dramatizasyon çalışmaları:** Dramatizasyonda çocuk bir hikaye içinde sunulan olay ve durumları oynar. Oynarken de hikayenin nasıl gelişeceğine veya biteceğine kendileri karar verirler. Böylece her seferinde değişik bir gelişme ve sondan söz edilebilir. Kuklalarla yapılan dramatizasyon çalışmaları ise çocukların hayal gücünü kullanmalarını sağlar, dinleme ve iletişim becerilerini geliştirir.

Drama Etkinlikleri 1:

Örnek 1

Yaş Grubu: 60 -72 Aylık Çocuklar

Araçlar: “Kırmızı Fili Gördünüz mü?” adlı hikaye kitabı, renkli kurdeleler

Isınma

Lider, çocuklara “Çocuklar şimdi el ele tutuşup kocaman bir halka olalım.” der. Halka olunduktan sonra yere oturulur. Lider “Çocuklar ben sizlerin adını bilmiyorum, siz de benim adımı bilmiyorsunuz. Şimdi sizlerle hem oyun oynayalım hem de adlarımızı öğrenelim. Adımızı, kaç defada söylüyorsak elimizi birbirine o kadar vurarak söyleyeceğiz. Örneğin, benim adım Ay-sel. Kaç defada söylüyorum? İki defada. O zaman adımı söylerken iki defa elimi çırpacağım. Önce ben yapayım, sonra hep birlikte yapalım.” yönergesini verir. Bütün çocuklar için tekrarlanır. Ortaya değişik renklerde kurdeleler konur (az sayıyla başlanır, sayı artırılır). Lider, çocuklara “Şimdi biri dışarı çıkacak biz de bu kurdelelerden birini alacağız, arkadaşımız geldiğinde eksik olan renkteki kurdelenin hangisi olduğunu söyleyecek.” der, ilgiye göre oyun devam ettirilir.

Oyun / Doğaçlama

“Kuşlar nasıl hareket eder, nasıl ses çıkarır? Şimdi hep beraber ayağa kalkıyoruz, herkes kuş oluyor. Evet çok güzel kuşlar oldunuz. Şimdi de herkes kedi olsun, balık olsun, fil olsun, tekrar kuş olalım.” denir ve çocukların hayvan taklitleri yapması sağlanır. Lider Ferit Avcı'nın “Kırmızı Fili Gördünüz mü?” adlı hikayesini (T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları: 1829, Çocuk Kitapları Dizisi: 167, Ankara, 1996) kitaptan çocuklara okur. Lider, çocuklara “Fil dışarı çıktığında nerelere gitmiş olabilir? Acaba kimlerle karşılaşmış? Dışarıda da yağmur yağmış, acaba dışarıda neler yaşamış? Eve döndüğünde üzgündü ve yorgundu. Neden üzülmüş olabilir? Üzülmemesi için file neler söyleyebiliriz?” gibi sorular yöneltir. Alınan yanıtlar doğrultusunda öykünün devamı oluşturulur. Lider “Çocuklar şimdi biz bu filin başına gelenleri oynayalım, verdiğim kurdelelere göre de hangi hayvan olacağımıza karar verelim. Filin rengi, kuşun rengi, farenin rengi, kedinin rengi, zürafanın rengi, balinanın rengi ne olsun (çocuklardan yeni kahramanlar da gelebilir, onlar da oyuna dahil edilir)?” der. Renkler belirlendikten sonra değişik renklerde kurdeleler çocuklara verilir, bileklerine bağlanır. “Şimdi omzuna dokunduğum kendisinde hangi rengin olduğunu ve hangi hayvan olduğunu söyleyecek. Evet şimdi filin başından geçenleri oynayabiliriz”. Bu sırada, minder, sandalye ve benzerlerinden yararlanılarak filin yaşadığı ev, odadaki hayvanların olduğu çerçeve çocuklarla birlikte düzenlenir. Çocukların hikayeyi tamamlamalarına göre ortamda başka düzenlemeler de yapılabilir. Çocukların hepsi (yani her bir hayvan) çerçeve içindeki yerlerini alırlar ve doğaçlamaya geçilir.

Değerlendirme

Doğaçlamalar bittikten sonra çocuklarla halka şeklinde oturulur. Lider, çocuklara “Neleri beğendiniz, beğenmediğiniz şeyler oldu mu?” gibi sorular yöneltir. Doğaçlamada sırasında ortaya çıkanlara göre sorular çeşitlendirilebilir.

Örnek 2

Yaş Grubu: 60-72 Aylık Çocuklar

Araçlar: Büyük mavi bir örtü

Isınma

Üzgün, mutlu duygusal yüz ifadelerinin olduğu kartlar gösterilir. Bu ifadeler üzerine konuşulur. Çocuklardan onları mutlu eden bir şey düşünmeleri ve bunu hareketleri ile göstermeleri istenir. Üzgün ifadesi için de aynı şey yapılır.

Oyun / Doğaçlama

Büyük bir mavi örtü yere serilir, çocuklara “Burası bir deniz, şimdi hep birlikte minderleri kullanarak bir gemi yapalım, ben gemiye çıkan merdivenleri yapıyorum vs.” denir. Geminin yapımı bittikten sonra herkes geminin dışına çıkar. Lider “Ben bu geminin kaptanıyım ve birazdan güzel bir deniz yolculuğuna çıkacağız, çok değişik yerlere gideceğiz, şimdi herkes kendisine bu gemide yapabileceği bir meslek düşünsün. Düşünenler hareketleri ile mesleklerini gösterebilirler. Uygun bulduklarını benimle bu deniz yolculuğuna gelecekler” der. Çocukların hepsi mesleklerini gösterir ve gemiye binerler. Bütün çocukların gemiye binmeleri sağlanır. Lider “Herkes işinin başına, gemi denize açıldı, artık gemiden inemeyiz” der. Daha sonra “Deniz dalgalanmaya başladı, dalgalar gittikçe büyüyor, gemi sallanmaya başladı” gibi yönergeler kullanılır (deniz olarak kullanılan mavi örtü sallanır). Lider “Şimdi gemimiz bir adaya yaklaşıyor” der. Adada bir inceleme gezisi yapılır, ağaçların içinden yürünür, mis gibi kokan çiçeklerin olduğu bir yere gelinir. Değişik hayvanlarla karşılaşılır. Gemide yiyebilmek için değişik yiyecekler toplanır. Lider “Artık gemiye dönme zamanı geldi” der. Yolda dönerken lider “Burada uçamayan bir kuş var. Bu kuş neden uçamıyor, neler yapılabilir?” der. Gelen öneriler değerlendirilir. Lider “Evet çocuklar gemimize geldik, herkes işine dönsün” der ve yolculuğa bir süre devam edilir. Liderin yönergeleri ile gemi karaya yanaşır ve herkes gemiden iner.

Değerlendirme

Herkes mavi örtünün çevresine oturur. Adaya neden gittiğimiz, kuşun kanadının neden kırılmış olabileceği, oyun sırasında en çok ne zaman üzüldükleri, ne zaman mutlu oldukları vb gibi sorular sorulur.

Örnek 3

Yaş Grubu: 60-72 Aylık Çocuklar (6 Yaş grubu)

Araçlar: İp ya da karton, üzerinde şekillerin olduğu kartlar
(Çocukların anne ya da babalarından birinin bu etkinliğe katılmaları sağlanır)

Isınma

Lider “Herkes annesinin ya da babasının elini tutsun” der (ebeveyni gelmeyen çocuk varsa büyüklerden birinin elini tutsun denilebilir). “El ele tutunca küçük gruplar olduk, şimdi kocaman bir balon olalım (yetişkin, çocuk sıralamasına dikkat edilir). Balonumuz hava kaçırıyor (yavaşça küçülünüz), üfleyerek şişirelim (hızlı-yavaş çeşitlemeleri yapılır)” der. Lider bir top gösterir ve “topu sırayla herkes eline alacak, ve anne babasının adını söyleyip yanındakine verecek” der (annemin adı Selma gibi). “Şimdi müzikle dans edeceğiz, müziği kapattığımda çocuklar kendi anne-babalarının dışında bir eş bulacaklar” (çalışma her defasında başka bir yetişkinle eş olacak şekilde devam ettirilir).

Lider “En son eş olduğunuz kişinin kim olduğuna dikkat edin, müziği kapattığımda herkes en son eş olduğu kişiyi bulup eşinin ellerine elleri ile vursun” der (bir kaç kere tekrarlanır)

Oyun / Doğaçlama

Lider çocuklara “Bakın burada bir gökkuşağı var” der (gökkuşağı için bir ip ya da kartondan hazırlanmış gökkuşağından yararlanılabilir). “Herkes gökkuşağının altından kendi anne ya da babası ile birlikte geçecek ama gökkuşağının bazı istekleri var. Eğer bu istekler yerine getirilmezse gökkuşağının altından geçilemeyecek. Gökkuşağının altından geçen çocuklar anne ya da baba, anne ya da babalar ise çocuk olacaklar” yönergeleri verilir. Gökkuşağı eşlerden “bir hayvan taklidi yapmaları, aynı anda çift ayak üzerine zıplamaları, gösterilen şeklin adını söylemeleri (kartlara hazırlanmış kare, üçgen, daire vb. şekiller)” gibi isteklerde bulunur. Eşler geçtikten sonra “çocuklar gökkuşağının altından geçince anne ya da baba olmuşlardı, şimdi bu anne-babalar çocuklarına banyo yaptırınlar, saçını tarasınlar, istedikleri bir oyunu oynasınlar, anne/babalar mutlu, üzgün, kızgın, korkmuş ifadelerini kullanarak heykel olsun, çocuklar da heykelleri incelesinler ve ne hissettiğini söylesinler” gibi yönergeler verilir.

Değerlendirme

Lider grubu gözlemleyerek uygun bir zamanda “Şimdi herkes eşi ile minderlere otursun” der. “Neler yapmaktan hoşlandınız? Gökkuşağının altından geçerken neler hissettiniz? Anne-babalara “çocuk olmak nasıldı? Çocuklara “Anne baba olmak nasıldı? Anne/babanızla en çok neyi hangi oyunu oynamaktan hoşlandınız?” gibi sorularla hem çocukların hem de katılan anne ya da babaların düşünceleri alınır.

Örnek 4

Yaş Grubu: 60-72 Aylık Çocuklar

Araçlar: Büyük pembe bir örtü, oyuncak kaplumbağa

Isınma

Çocuklara “Şimdi el ele tutuşalım ve bir balon olalım, balonumuz küçük, haydi şişirerek kocaman bir balon yapalım. Şimdi de havası kaçıyor, fısssss... Üfleyerek tekrar şişirelim” diyerek balon oyunu oynanır. Oyun bittikten sonra halka şeklinde oturulur. Lider “Bugün kaplumbağamla sizi ziyarete geldik. Kaplumbağam sizlerle tanışmak istiyor, onu eline alan adını söylesin” der.

Oyun / Doğaçlama

Lider “Şimdi hepimiz gökyüzündeki bulutlarız, gökyüzünde dolaşıyoruz, dolaşırken diğer bulutlara çarpıyoruz” der. Lider “Hafiften rüzgar esmeye başladı, rüzgar bulutları sürüklemeye başladı”, “Rüzgar gittikçe hızlanıyor, bulutlar da gökyüzünde daha hızlı ilerliyor, birbirlerine çarpmamaya çalışıyorlar” gibi yönergeler kullanır. Lider çocuklara “Bulutlar ileride gördükleri pembe dünyaya doğru ilerlemek istiyorlar (lider daha önceden

pembe bir örtüyü sınıfın uygun bir yerine asmıştır) ama rüzgar bulutların ilerlemesini engelliyor. Bulutlar ilerlemeye çalışıyor, rüzgar bulutların ilerlemesini engellemeye devam ediyor”. Bir süre devam edilir. Lider “Bulutlar, hep birlikte sessizce rüzgarı dinleyelim. Ben duyuyorum, eğer istediği şeyleri yaparsak bizim mavi dünyaya gitmemize yardımcı olacağını söylüyor. Acaba rüzgar bizden ne istiyor?” der ve çocuklardan (bulutlardan) gelen yanıtlar dikkate alınarak rüzgarın istekleri yapılır. Lider de bu arada “Rüzgar, tek ayak üzerinde durmamızı istiyor, tek ayakla sıçrayarak gitmemizi istiyor, çift ayakla sıçrayarak gitmemizi istiyor” der ve çocukların söylenen yönergeye uygun hareket etmelerini sağlar. Lider “Rüzgar artık esmiyor, bulutlarımız çok yorulmuşlar, yavaş yavaş pembe dünyaya doğru ilerlemeye devam ediyorlar. Bulutlar pembe dünyaya gelirler. Burada çok güzel oyuncaklarla karşılaşılır ve bu oyuncaklarla oynarlar” der.

Değerlendirme

“Çocuklar oyunumuz süresince neler yaptık?”

“Bulut olunca ne hissettiniz?”

“Rüzgar esmeye başlayınca neler yaptınız?”

“Pembe dünyada hangi oyuncaklarla oynadınız?”

gibi sorularla çocukların süreç boyunca yaşadıkları konuşulur

Örnek 5

Yaş Grubu: 60-72 Aylık Çocuklar

Araçlar: Eski gazeteler, lego, boya kutusu, kalem, beyaz karton

Isınma

Çocuklarla halka olunur. Lider çocuklara “Ben ne yaparsam siz de aynısını yapacaksınız” der. Lider eli ile burnunu tutma, ayağını tutma, ileriye bir adım atma, geriye bir adım atma gibi hareketler yapar. Sonra çocuklardan bir hareket yapmalarını, yapılan bu hareketi diğer çocukların tekrarlaması istenir. Halka şeklinde oturulur, ortaya beyaz bir karton ve üzerine de bir tane pastel boya kutusu, bir tane lego, bir tane kalem konur. Lider “Çocuklar şimdi isteyen bir kişi gelecek, bu malzemelere dikkatli bir şekilde bakacak, sonrada dışarı çıkacak. Başka bir gönüllü kişi de bu malzemelerde bir değişiklik yapacak. Dışarıda olan gelip değişikliğin ne olduğunu söyleyecek ve düzelterek” der. Gönüllü olanlar dışarı çıkar, kalan çocuklardan gönüllü olanlar da bir değişiklik yaparlar.

Oyun / Doğaçlama

Lider ortaya eski gazeteler koyarak “Çocuklar, şimdi bu gazeteleri yırtıyorsunuz, evet herkes buradaki gazeteleri yırtacak” der. Çocuklar verilen gazetelerin hepsini yırttıktan sonra “Şimdi bunların üzerine oturalım” der. Lider çocuklara “Oturduğumuz yerde neler var, biz şu anda nelerin üzerinde oturuyoruz” denilerek çocukların dikkatleri az önce yırtmış oldukları gazetelere çekilir. Sonra da “Burası neresi, burada neler var, başka neler olabilir?” gibi sorular sorulur. Yanıtlara göre sorular çeşitlendirilir. Oluşturulan öykü canlandırılır. Canlandırma sırasında ortamda düzenlemeler yapılabilir, araç-gereç kullanılabilir.

Değerlendirme

Sonra çocuklara kağıt ve boya kalemleri verilir. “Sizden oynadıklarımızla ilgili bir resim yapmanızı istiyorum” denir. Resimler üzerinde konuşulur. Lider “Burayı artık temizlememiz gerekiyor, nasıl temizleyebiliriz?” der ve çocuklardan gelen öneriler doğrultusunda sınıf temizlenir.

2.1.3. Satranç ve Eğitim

Bağımsız bir etkinlik olarak satranç, bireyin eğitiminde son derece ilgili ve yararlı bir duruma getirilebilir. Satrancın; çocukların zekâsını, hayal gücünü, şekil ve uzay bilgisini, analiz ve sentez yapma özelliklerini, planlama yeteneklerini, kavrama güçlerini, sözlü muhakemelerini, hafızalarını, problem çözme kapasitelerini, hızlı ve mantıklı düşünebilme karar alabilme süreçlerini olumlu etkilediği bilimsel deneylerle ispatlanmıştır. Bunun sonucu başta Rusya, ABD, Venezüella, Bulgaristan, İzlanda, Kanada ve İspanya gibi ülkeler olmak üzere 30 ülkenin okullarında ders olarak okutulması sağlanmıştır. Diğer ülkelerde de satranç, devletin ilgili birimleri tarafından gelişmesi için desteklenmektedir.

Satranç, öğrenciye bir yöntem dahilinde öğretildiği takdirde, ayırt etmeksizin bütün derslerine olumlu yararları bulunur. Bunun yanında kişiliğine ve sosyal hayatına da birçok açıdan katkıları görülür. Bu katkıları analiz edebilmek için farklı açılardan bakabilmek gerekmektedir. Yani satrancı, 64 kareye ayrılmış bir tahta üzerinde ayrı fonksiyonları olan taşları belirli kurallar dahilinde bir hedef gözeterek karşılıklı oynatmalarından oluşan bir oyun olarak tanımlamak, onun derinliğini ortaya koymaz. Onun derinliği; bilim, sanat ve spor olmasında, uygarlık tarihi ile ilişkilendirilmesinde, tarihi kişiliklerde, entelektüel boyutunda, bireye ve topluma kazandırdıklarında yatar.

Toplumun bir üyesi olarak satrancın bireye kazandırdıkları konusunda genel olarak şunları ifade edebiliriz:

- Zihinsel gelişime pozitif katkılar yapması,
- Muhakeme gücünü artırması,
- Analiz-sentez yapma becerisi,
- Yaratıcılığı teşvik etme,
- Strateji geliştirme,
- Fotografik hafızanın gelişimine katkı sağlama,
- Oyun sürecinde asla şiddet üretmemeye ilişkin bilinç,
- Hayal gücünü, şekil ve uzay bilgisini, planlama yeteneklerini destekleme,
- Problem çözme kapasitelerini artırma,
- Hızlı ve mantıklı düşünebilme-karar alabilme süreçlerini geliştirme,
- Neden sonuç ilişkisini kavrama,
- Sakin ve soğukkanlı olmayı öğretme,
- Rakibine saygılı olmayı temel alan bir centilmenlik,
- Risk alma.

Özel yetenekli çocukların eğitiminde satranç; özel yetenekli çocukların eğitimi, özel konumlarından dolayı eğitim önceliğine sahip olmalıdır. Bu potansiyelin eğitimi birçok açıdan önemli ve stratejik görülmektedir. Üstün ve özel yetenekli çocukların eğitiminde birçok araç *zenginleştirici ve tamamlayıcı* olarak kullanılabilir. Bunlardan biri de satrançtır.

Resim 2.1: Satranç zekâ gelişiminde önemli olan bir oyundur

Etkinlik 2:

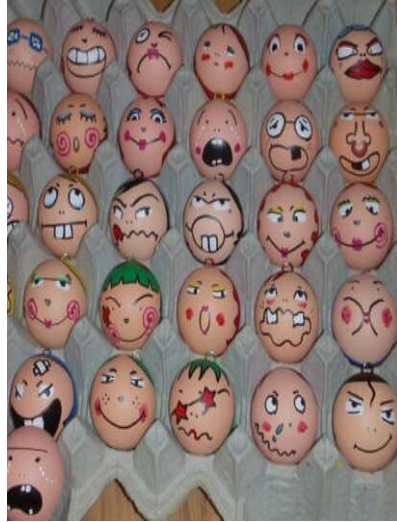
Aşağıdaki etkinlikleri inceleyerek sizde Üstün zekâlı ve özel yetenekli erken çocukluk eğitimi öğrencilerinin yaratıcı ve orijinal ürün oluşturmalarına rehberlik ediniz. Ortaya çıkan ürünleri birlikte sergileyiniz. Üstün zekâ ve yetenekliler için uygulanan diğer etkinlikleri araştırarak sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

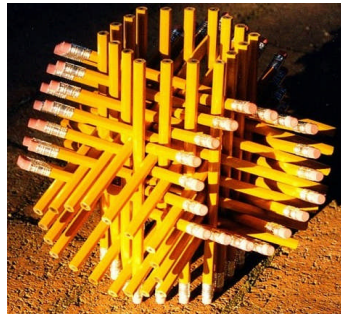
Resim 2.2: Çeşitli kağıt, hamur, kumaş ve artık malzemelerle yapılmış faaliyet örnekleri

Resim 2.3: Yünden yapılmış bebekler

Resim 2.4: Boyanmış yumurtalar

Resim 2.5: Kurşun kalemle yapılmış kalem kutusu

Resim 2.6: Özel yetenekli çocuklar kavram geliştirici oyuncaklarla oynamaktan ve ürün oluşturmaktan zevk alırlar

2.2. Üstün Zekâlı ve Özel Yeteneklilere Uygun Araç Gereçler

Üstün zekânın ve özel yeteneğin tanımlanması konusunda, ailenin ve öğretmenin çok bilinçli olması, çocuğunun hangi alanda yeteneği olduğunu gözlemlemesi gerekir. Şu öneriler yapılabilir:

- Çocukla birlikte yapılan etkinlikleri çeşitlendirerek erken çocukluk çağındaki çocuğun ilgi alanları belirlenebilir.
- Yaşıtlarının kullandığı eğitim araç gereçleri yetersiz geldiğinde, kendisinden yaşça büyük çocukların kullandığı ilgi alanlarına uygun araç gereçlerle desteklenebilir. (Hazır sayı doğrusu, doğal sayıları öğretmek için üretilen oyuncaklar, kesirli sayıları öğretmek için üretilen malzemeler bunlardan bazılarıdır.)
- Aile ortamı mümkün olduğunca demokratik olabilir.
- Aile içinde ortak bir karar verilirken çocuğun da fikri sorulabilir.
- Çocuğa sorumluluk verilebilir.
- Çocuğa farklı oyuncaklar sunularak elindeki materyalle farklı tasarımlar üretmesine fırsat verilebilir.
- Çocuğa bilim, doğa, çevre ile ilgili kitaplar okunabilir.
- Klasik müzik dinleterek çocuğa müzik zevki aşılanabilir.
- Yaratıcı malzemelerle yemek pişirmesine fırsat tanınabilir.
- İpucu vererek resim yaptırılabilir.
- Çocuğun kendi hayali süper kahramanını belirlemesini isteyip o kahraman ve özellikleri hakkında konuşulabilir.
- Müzelere, sanat galerine götürerek çocuğa sanat zevki aşılanabilir.
- Evdeki basit aletleri matematik aracı gibi kullanıp temel matematik hesaplamaları yapılabilir.
- Çeşitli konular hakkında görüşü alınarak, 'Sence nasıl olmalı' şeklinde sorularla tahmin becerisi geliştirebilir.

2.3. Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Çocuklara Yönelik Etkinlik Planlama

Öğretmenlerin ders planı yaparken kendilerine doğru soruları sormaları gerekmektedir. İyi seçilmiş sorularla bir çok zekâ türünün geliştirilmesi mümkündür ve bu sorular aşağıdaki gibidir:

Sözel: Sözlü ve yazılı kelimeleri nasıl kullanabilirim?

Mantıksal/matematiksel: Sayıları, hesaplamaları, mantığı, sınıflandırmaları ya da kritik düşünceyi sınıfa nasıl getirebilirim?

Görsel: Görsel destekleri, görselleştirmeyi, renkleri, sanatı, değişimi ya da görsel düzenleyicileri sınıfa nasıl getirebilirim?

Müziksel: Müzik ya da çevresel sesler ile bir ritim ya da melodideki önemli noktaları nasıl işe koşabilirim?

Bedensel: Tüm vücudu ya da elleri öğrenme ortamında nasıl işe koşabilirim?

Sosyal: Öğrencilerin bir işe uzun süre konsantre olmalarına, akranları ile paylaşım içinde olmalarına, birlikte öğrenmelerine ya da geniş gruplar oluşturmalarına nasıl yardımcı olabilirim?

Öğretmenler dersi planlamaya başlarken öğretmek istedikleri kavramları saptamalı ve içeriğin iletilmesinde en uygun görünen zekâları belirlemelidirler. Tablo 2’de çoklu zekâları geliştirmek ve derse çeşitlilik katmak için bir takım fikirler sunulmaktadır.

Bu uygulamalarda öğretmen, öğrencilerinden öğrenmek istedikleri yöntemi seçmelerini istemekte ve diğer menüleri de ev ödevlerinde kullanmaktadırlar. Sekiz haftada sekiz menü işlenmektedir. Örneğin ilk haftada öğrencilerin ödevlerini müzikli yapmaları istenebilir. Daha sonra öğrenciler müziksel özetlerini sınıfla paylaşmalıdır. Başka bir hafta işlem başka bir menü ile tekrar edilebilir. Dokuzuncu haftada öğretmen, öğrencilerini en sevdikleri ödev stratejilerini kullanmaları konusunda cesaretlendirebilir. Bu şekilde de tüm öğrencilerin zayıf ve güçlü yönlerini görmeleri sağlanabilir.

S/D-Z Menüü	M/M-Z Menüü	G/M-Z Menüü	B-D Menüü
Hikaye anlatma, bir tartışmayı yönetme, bir konu hakkında şiir, masal, destan, kısa piyes ya da yeni bir makale yazma, bir radyo programı için canlı söyleşi hazırlama, bir röportaj yapma.	Matematiksel bir formülü yerine koyma, bir deney tasarlama ve yönetme, bir şeyi sembollerle gösterme, benzeriyle karşılaştırma, benzerlik ya da farklılıkları tanımlama, problem çözme, sınıflama ve sıralama yapma.	Grafik, harita, küme ya da şekil oluşturma, bir slayt gösterisi, video kaset ya da albüm hazırlama, bir konuyu anlatmak için sanatsal ürünler yaratma, ya da yap-boz oyunları yapma, nesnelere çizim, boyama ve heykel ile ifade etme.	Bir düşünceyi hareketlerle açıklama, bir konu hakkında çevre gezisi planlama ve yönetme, eşyaları elleriyle tanıma, oyun kağıtlarıyla bir kule yapma.
M-Z Menüü	S-Z Menüü	İ-Z Menüü	D-Z Menüü
Güzel bir müzik eşliğinde sunu yapma, olayları şarkı söyleyerek ya da ellerini vurarak (rap) anlatma, bir konu içindeki ritimsel örüntüleri saptama, bir olayı bir şarkının müziğiyle anlatma, bir çalgı yapma ve kullanımını gösterme, bir şarkı besteleme.	Bir toplantıyı yönetme; bir konuyu öğrenmek için sosyal becerilerini kullanma, bir projede yer alma, birilerine bir konuyu öğretme, teknolojiyen yararlanma; kendini başkalarının yerine koyma, bir konu hakkında başkalarıyla tartışma.	Kendini başarılı kılabilecek niteliklerini saptama, kendine bir hedef seçme, kendi çalışmalarını değerlendirme, kişisel değerlerini saptama, günlük tutma, kendi kendini tanıma ve tanımlama, sorumluluk alma ve görevi yerine getirme.	Bir doğa olayı hakkındaki gözlemlerini defterine yazma, yöresel ve dünya çevresindeki değişimleri tanımlama, teleskop, mikroskop kullanma, doğal nesnelere fotoğrafını çekme ya da resimlerini çizme

Tablo 2.1: Çoklu Zekâları Geliştirmek İçin Uygulanabilecek Etkinlikler Menüü

S/D-Z	:Sözel/Dilsel Zekâ
M/M-Z	: Mantıksal/Matematiksel Zekâ
G/M-Z	: Görsel/Mekansal Zekâ
İ-Z	: İçsel Zekâ
B/D-Z	: Bedensel Zekâ
M-Z	: Müziksel Zekâ
S-Z	: Sosyal Zekâ
D-Z	: Doğa Zekâ

Tablo2’de Çoklu Zekâ Kuramına göre hazırlanan günlük ders planı örneği yer almaktadır ve eğitim durumları planlanırken her bir zekâ türünde yapılacak olan etkinlikler

sıralanmaktadır. Burada gözden kaçırılmaması gereken nokta, etkinliklerin tamamının öğrenci merkezli olduğudur.

Ders/Ünite Adı:	Fotosentez: Güneş ışığının yiyeceğe dönüşümü
Dersin/Ünitenin Hedefleri:	Öğrencilerin fotosentez sürecini yedi zekâ türünde öğrenmeleri.
Beklenen Öğrenme Çıktıları:	Öğrenciler fotosentez sürecinde; görsel, mantıksal, sözel ve müziksel olarak değişimin nasıl gerçekleştiğini kendi yaşantılarıyla ilişkilendirerek ifade edeceklerdir.
Ders Araç ve Gereçleri:	Fotosentez sürecini gösteren afişler ya da şekiller, bir takım müzik kasetleri ya da CD'ler ile çalıcılar, sulu boyalar , fen dersi kitabı.
Öğrenme Etkinlikleri	
Sözel/Dilsel:	Ders kitabından fotosentezle ilgili bölümün okunması, önemli kelimelerin altının çizilmesi.
Mantıksal/Matematiksel:	Fotosentezin aşamaları gösteren bir zaman çizelgesinin hazırlanması.
Bedensel:	Fotosentez sürecinde yer alan elemanların çeşitli karakterlerle canlandırılması, oynanması.
Görsel/Mekansal:	Sulu boyalarla fotosentez sürecinin resminin yapılması.
Müziksel:	Fotosentezin değişik aşamalarını anlatan ve birbirinden farklı müzik cümleleri oluşturulması.
Sosyal:	Küçük gruplarla, kloroplastların fotosentezde oynadıkları rol hakkında tartışmalar yapılması.
İçsel:	Fotosenteze ilişkin kişisel deneyim ve bilgileri yansıtan küçük bir gazete makalesi yazılması.
İşleniş Sırası	1.Sözel/dilsel etkinlik, 2.Mantıksal/matematiksel etkinlik, 3.Bedensel etkinlik, 4. Görsel/mekânsal etkinlik, 5. Müziksel etkinlik, 6. Sosyal etkinlik, 7. İçsel etkinlik.
Değerlendirme Yöntemleri:	1. Matematiksel zaman çizelgesi ya da resmin puanlandırılması 2. Öğrencilerden başka birinin oynadığı rolü ya da söylediği şarkıyı değerlendirmesinin istenmesi.

Tablo 2.2: Çoklu Zekâ Kuramına Göre Ders Planı Örneği

Etkinlik 3:

Siz de yukarıdaki örneği inceleyerek erken çocukluk eğitiminde kullanılmak üzere çoklu zekâ kuramına uygun etkinlik planlayınız ve bu planı uygulayınız.

UYGULAMA FAALİYETİ

Üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların özelliklerine uygun etkinlikleri araştırınız. Bu özelliklere uygun etkinlik seçerek araç gereç hazırlayınız. Üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların özelliklerinin ve etkinlik için yaptığınız araç gerecin fotoğraflarının yer aldığı ve içinde etkinliklerin bulunduğu bilgisayar ortamında sunu hazırlayınız. Etkinliğinizin sonucunu rapor haline getirip arkadaşlarınızla paylaşınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Üstün zekâlı ve özel yetenekli çocuklara uygun etkinlikleri inceleyiniz.	➤ Üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların özelliklerine göre uygulanacak etkinlikleri internetten ve çeşitli kaynaklardan araştırınız.
➤ Etkinliğinizin amacını belirleyiniz.	➤ Etkinliğinizin amacının hangi gelişim özelliğini ölçtüğünüzü belirtiniz.
➤ Üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların özelliklerine uygun araç gereçleri araştırınız.	➤ Araştırmalarınızda rehberlik merkezlerinden, piyasadaki oyuncakçılardan yararlanabilirsiniz.
➤ Belirlediğiniz etkinliğiniz için araç gerece karar veriniz.	➤ İnternette ve çeşitli kaynaklardan yararlanabilirsiniz.
➤ Belirlediğiniz etkinliğinize uygun araç gereç yapınız.	➤ Araç gerecinizin eksiksiz olmasına dikkat ediniz.
➤ Etkinliğinizi ve araç gerecinizi amacına uygunluğu açısından değerlendiriniz.	➤ Değerlendirmenizde objektif olunuz.
➤ Etkinliğiniz için yaptığınız araç gerecin fotoğrafını çekiniz.	➤ Düzenli ve temiz çalışınız.
➤ Üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların özelliklerinin ve etkinlik için yaptığınız araç gerecin fotoğraflarının yer aldığı ve içinde etkinliklerin bulunduğu bir sunu hazırlayınız.	➤ Sununuzun dikkat çekici olmasına dikkat ediniz.
➤ Etkinliğinizin sonucunu rapor haline getirip arkadaşlarınızla paylaşınız.	➤ Arkadaşlarınızla olumlu iletişim içinde olunuz.
➤ Hazırladığınız araç gereci ve sunuşu diğer arkadaşlarınızın hazırladıklarıyla benzerlik ve farklılıkları karşılaştırarak tartışınız.	➤ Empati kurmayı unutmayınız.

KONTROL LİSTESİ

Uygulama faaliyetinde yapmış olduğunuz çalışmaları kendiniz ya da arkadaşınızla değişerek değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri		Evety	Hayır
1.	Üstün zekâlı ve özel yetenekli çocuklara uygun etkinlikleri incelediniz mi?		
2.	Üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların özelliklerine göre uygulanacak etkinliklerden birini belirlediniz mi?		
3.	Etkinliğinizin amacını belirlediniz mi?		
4.	Üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların özelliklerine uygun araç gereçleri incelediniz mi?		
5.	Belirlediğiniz etkinliğiniz için araç gerece karar verdiniz mi?		
6.	Belirlediğiniz etkinliğinize gerekli araç gereç yaptınız mı?		
7.	Etkinliğinizi ve araç gerecinizi amacına uygunluğu açısından değerlendirdiniz mi?		
8.	Etkinliğiniz için yaptığınız araç gerecin fotoğrafını çektiniz mi?		
9.	Üstün zekâlı ve özel yetenekli özelliklerinin ve etkinlik için yaptığınız araç gerecin fotoğraflarının yer aldığı ve içinde etkinliklerin bulunduğu bilgisayar ortamında sunuş hazırladınız mı?		
10.	Etkinliğinizin sonucunu rapor haline getirip arkadaşlarınızla paylaştınız mı?		
11.	Hazırladığınız araç gereci ve sunuşu diğer arkadaşlarınızın hazırladıklarıyla benzerlik ve farklılıkları karşılaştırarak tartıştınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Uygulama faaliyetinde yapmış olduğunuz çalışmayı kontrol listesine göre değerlendiriniz.

Yapmış olduğunuz değerlendirme sonucunda eksğiniz varsa, faaliyete dönerek ilgili konuyu tekrarlayınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu faaliyet kapsamında kazandığınız bilgi ve becerileri aşağıdaki soruları yanıtlayarak belirleyiniz. Soruların yanındaki başlıkları; doğru önermeler için (D), yanlış önermeler için (Y) yazarak doldurunuz.

1. ( ) Üstün zekâ/ yetenekli çocuğa zihnini bir noktada yoğunlaştırarak rahatlamasını öğretebilirsiniz.
2. ( ) Üstün zekâ/ yetenekli çocuğun rahatlaması için farklı bir fiziksel etkinliklerden yararlanılabilir.
3. ( ) Yaratıcı dramının bir öğrenme yolu olarak en önemli özelliği zihinsel, sosyal ve psikomotor yeteneklerle bütünleşmiş olmasıdır.
4. ( ) Yaratıcı dramada hayal gücünün oluşması söz konusu **değildir**.
5. ( ) Dramatizasyonda çocuk bir hikaye içinde sunulan olay ve durumları oynar. Oynarken de hikayenin nasıl gelişeceğine veya biteceğine öğretmen karar verir.
6. ( ) Satranç, çocukların zekâsını, hayal gücünü, şekil ve uzay bilgisini, analiz ve sentez yapma özelliklerini, planlama yeteneklerini, kavrama güçlerini, sözlü muhakemelerini, hafızalarını, problem çözmeye kapasitelerini, hızlı ve mantıklı düşünebilme karar alabilme süreçlerini olumlu etkilemektedir.
7. ( ) Satranç çocuğun neden sonuç ilişkisini kavrama yeteneğinin gelişmesinde çok etkili **olamamaktadır**.
8. ( ) Pantomim çalışmaları, çocukların sözcük kullanmadan fikirlerini hareketler, mimikler ve bazen de sesler ilave ederek ifade etmesi gözlem yeteneklerinin artmasına ve çevresindeki kişilerin hareketlerine daha duyarlı olmalarına imkan verir.
9. ( ) Üstün zekâ/ yetenekli çocuğa yardımcı olmanın bir başka yolu da her sorunun tek bir doğru yanıtının olmadığı gerçeğini çocukla paylaşmaktır.
10. ( ) Yaratıcı drama etkinliklerinde çocuk düşünür, hisseder ve hareket eder.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı, cevap anahtarı ile karşılaştırınız. Doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz. Yanlış cevaplar verdiyseniz öğrenme faaliyetinin ilgili bölümüne dönerek ilgili bölümü kontrol ediniz. Cevaplarınız doğru ise diğer öğrenme faaliyetine geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Bu faaliyet kapsamında kazandığınız bilgi ve becerileri aşağıdaki soruları yanıtlayarak belirleyiniz. Soruların yanındaki başlıkları; doğru önermeler için (D), yanlış önermeler için (Y) yazarak doldurunuz.

1. ( ) Sözel/ dil zekâ; dili düzgün kullanabilme, güzel okuyup konuşabilme, kelimelerle düşünüp karmaşık cümleleri anlayabilme becerisidir.
2. ( ) Bedensel/ kinestetik zekâ; problem çözmeye veya yeni bir şey meydana getirmeye bütün vücudu veya vücudun parçalarını kullanabilme becerisidir.
3. ( ) Zekâ değişmez ve öğretilemez.
4. ( ) Üstün veya özel yetenekli çocuklar, yeteneklerini geliştirmek için özel eğitim ve faaliyetlere ihtiyaç duyan çocuklardır.
5. ( ) Psikomotor alanlarda olağanüstü yetenek gösteren çocuk; hız, güç, koordinasyon, top kontrol vb. spor alanlarında üstünlük gösteren çocuklardır.
6. ( ) Yetenek, sadece genetik olarak çocukta oluşmaktadır.
7. ( ) Aşırı duyarlı sinir sistemine sahip olma özel yetenekli çocukların fiziksel özelliklerindedir.
8. ( ) Arkadaşları arasında popüler olma özel yetenekli çocukların sosyal gelişim özelliklerinden biri değildir.
9. ( ) özel yetenekli çocuklar mükemmeliyetçilerdir.
10. ( ) Özel yetenekli çocuklar iki işi aynı anda yapmakta zorlanırlar.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı, cevap anahtarı ile karşılaştırınız. Doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz. Yanlış cevaplar verdiyseniz öğrenme faaliyetinin ilgili bölümüne dönerek ilgili bölümü kontrol ediniz. Öğrenme faaliyetleri, ölçme değerlendirme ve modül değerlendirme bölümlerinde istenen çalışmalarını başarı ile tamamladıysanız öğretmeninizle iletişim kurarak diğer modüle geçiniz.

UYGULAMALI TEST

Üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların özelliklerini araştırınız. Çocukların seviyelerine göre etkinlikleri ve eğitimde kullanılan araç gereçleri, oyuncakları bilim merkezleri, okullar, görsel ve yazılı kaynaklardan, araştırarak fotoğraflarla destekleyeceğiniz özgün bir albüm oluşturunuz. Albümünüzün içinden seçeceğiniz araç gereci bulunan bir etkinliği üstün zekâlı ve özel yetenekli çocuğa uygulayınız. Etkinliğinizin sonucunu rapor haline getirip arkadaşlarınızla paylaşınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların özelliklerini inceleyiniz.	➤ İncelemelerinizde modülün arkasındaki kaynaklardan yararlanabilirsiniz.
➤ Üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların özelliklerine uygun oyuncakları ve etkinlikleri araştırınız.	➤ Araştırmalarınızda rehberlik merkezlerinden, piyasadaki oyuncakçılardan yararlanabilirsiniz.
➤ Araştırdığınız üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların özelliklerini uygun oyuncakların fotoğraflarını çekiniz.	➤ Fotoğraf çekimi için ilgili kurumdan izin almayı unutmayınız.
➤ Araştırdığınız bu oyuncakların çocukların hangi gelişim alanına uygun, hangi amaca hizmet ettiğini belirleyiniz.	➤ Bu oyuncakların çocukların hangi gelişim alanına uygun, hangi amaca hizmet ettiğini dikkatlice belirleyiniz.
➤ Araştırdığınız bu oyuncakların çocukların hangi gelişim alanına uygun hangi amaca hizmet ettiğini albümünüze yazınız.	➤ Albümünüzü hazırlarken temiz ve düzenli olunuz.
➤ Araştırdığınız üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların özelliklerini uygun oyuncakların fotoğraflarını albümünüze yapıştırınız.	➤ Yapıştırıcının resimlerden taşmamasına dikkat ediniz.
➤ Albümünüzden seçtiğiniz araç gereci olan bir etkinliği üstün zekâlı ve özel yetenekli çocuğa uygulayınız.	➤ Üstün zekâlı ve özel yetenekli Çocuğun ailesinden izin almayı unutmayınız.
➤ Albümünüzden seçtiğiniz araç gereci olan bir etkinliği üstün zekâlı ve özel yetenekli çocuğa uygularken fotoğrafını çekerek albümünüze yapıştırınız.	➤ Fotoğraf çekimi için çocuğun ailesinden izin almayı unutmayınız.
➤ Etkinliğinizin sonucunu ve hazırladığınız albümünüzü arkadaşlarınızla paylaşınız.	➤ Arkadaşlarınızla olumlu iletişim içinde olunuz.

KONTROL LİSTESİ

Uygulamalı testte yapmış olduğunuz çalışmaları kendiniz ya da arkadaşınızla değişerek değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri		Evet	Hayır
1.	Üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların özelliklerini araştırdınız mı?		
2.	Bilim merkezlerinden, piyasadaki oyuncakçılardan çocuğun üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların özelliklerini uygun oyuncakları ve etkinlikleri araştırdınız mı?		
3.	Araştırdığınız üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların özelliklerini uygun oyuncakların fotoğraflarını çektiniz mi?		
4.	Araştırdığınız bu oyuncakların çocukların hangi gelişim alanına uygun hangi amaca hizmet ettiğini belirlediniz mi?		
5.	Araştırdığınız bu oyuncakların çocukların hangi gelişim alanına uygun hangi amaca hizmet ettiğini albümünüze yazdınız mı?		
6.	Araştırdığınız üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların özelliklerini uygun oyuncakların fotoğraflarını albümünüze yapıştırdınız mı?		
7.	Albümünüzden seçtiğiniz araç gereci olan bir etkinliği üstün zekâlı ve özel yetenekli çocuğa uyguladınız mı?		
8.	Albümünüzden seçtiğiniz araç gereci olan bir etkinliği üstün zekâlı ve özel yetenekli çocuğa uygularken fotoğrafını çekerek albümünüze yapıştırdınız mı?		
9.	Etkinliğinizin sonucunu ve hazırladığınız albümünüzü arkadaşlarınızla objektif olarak paylaştınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Uygulama faaliyetinde yapmış olduğunuz çalışmayı kontrol listesine göre değerlendiriniz.

Yapmış olduğunuz değerlendirme sonucunda eksikliğiniz varsa, faaliyete dönerek ilgili konuyu tekrarlayınız.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1'İN CEVAP ANAHTARI

1	D
2	D
3	Y
4	Y
5	D
6	C
7	A
8	C
9	A
10	D
11	B
12	C
13	A
14	D
15	A

ÖĞRENME FAALİYETİ-2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	D
2	D
3	D
4	Y
5	Y
6	D
7	Y
8	D
9	D
10	D

MODÜL DEĞERLENDİRMENİN CEVAP ANAHTARI

1	D
2	D
3	Y
4	D
5	D
6	Y
7	D
8	Y
9	D
10	Y

ÖNERİLEN KAYNAKLAR

- ARAL, N., Kandır, A. ve Can Yaşar, M. ,**Okulöncesi Eğitim**. 2. Ya-Pa Yay. İstanbul, 2000.
- ÇAĞLAR, D. “Üstün Çocuklar”, Çağdaş Eğitim, 1987.
- DARICA Nilüfer, **Etkinlik Dünyası**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul. 2004.
- DARICA Nilüfer, **Yaratıcı Etkinlikler**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul. 2004.
- FREEMAN, J., "The Psychology of Gifted Children", John Willey and Sons Ltd., Great Britain, 1986.
- Metin, N., " **Özel Yetenekli Çocuklar**", Öz Aşama Matbaacılık San. Ltd. Şti., Ankara. 1999.
- ÖMEROĞLU TURAN, E. ve CAN YAŞAR, M. “**5 Yaşına Kadar Çocukta Dramanın Başlangıcı**”, İletişim Ortamlarında Çocuk Birey Sempozyumu, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi, Eskişehir, 1999.
- ÖMEROĞLU TURAN, E. ve CAN YAŞAR, M. , “**Okulöncesi Eğitimde Drama Etkinlikleri**”. Gazi Üniversitesi Anaokulu/Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı. Rehber Kitaplar Dizisi, Ya-Pa Yayınları, 1999.
- SİLVERMAN, L. (2005). **GIFTED CHILDREN WITH LEARNING DISABILITIES**.
- YILMAZ, Y. "Gifted Children", *The Fountain*. July-Sep. 1996, Vol. 2, No. 5, ss. 5-7.
- **Üstün Beyin Gücü**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No: 35, Ankara.

KAYNAKÇA

- ATAMAN, A. **Ankara İli Resmi Şehir İlkokullarındaki özel yetenekli Çocukların Fiziksel Özellikleri**. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1983.
- ATAMAN Ayşegül, **Özel Eğitime Giriş**, Gündüz Eğitim Ve Yayıncılık, Ankara,2005
- ATAMAN, A. ve diğerleri., **Eğitimimize Bakışlar**. İstanbul: Kültür Koleji Yayınları,1996.
- **Birinci Özel Eğitim Konseyi Raporu**, Milli Eğitim Bakanlığı, 13 - 15 Mayıs,Ankara, 2001.
- **"Birinci Özel Eğitim Konseyi Ön Raporu"**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991.
- BARANLI, H., **Eğitim Psikolojisi**. Basın Yayın Dağıtım, 1997.
- CURTIS, R. S., (1982) *The Joy of Movement*, Teachers College Press, London. Enç, M. 1979.
- DAĞLIOĞLU H. E., **“İlkokul 2.-5. Sınıflara Devam Eden Çocuklar Arasından özel yetenekli Olanların Belirlenmesi”**, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara,1995.
- DAVASLIGİL, Ü. **“Üstün Çocuklar”**, Yaşadıkça Eğitim. 1996.
- DAVID, G., **The Challenge of the Able Child**, David Fulton Pub., 1992.
- ENÇ, M., **"Üstün Beyin Gücü"**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınlan, No: 83, Ankara, 1979.
- ENÇ, M., **Üstün Beyin Gücü**, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, Ankara, 1979.
- ENÇ, M., Çağlar D., Özsoy Y, **"Özel Eğitime Giriş"**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınlan, No: 49, Ankara, 1975.
- ERSOY. Özlem, AVCI, Neslihan, **Özel Gereksinimi Olan Çocuklar ve eğitimleri** “ Özel Eğitim”, Ya-Pa Yayınları, Ekim 2000, İstanbul.
- GARDNER, H., **"Multiple Intelligences"**, New York. Basic Books. 1993.
- FREEMAN J., **The Psychology of Gifted Children**, John Willey and Son Ltd., Great Britain, 1995.

- FOSTER, S. M., "**Meeting the Needs of Gifted and Talented Preschoolers**", Child Today: 22, 3, 28-30,1993.
- KAPLAN, P., **Pathways for Exceptional Children School**, Home and Culture. West Pub., 1997.
- KULAKSIZOĞLU, Adnan; Bilgili, Ahmet Emre; Şirin, Mustafa Ruhi, **I. Türkiye özel yetenekli Çocuklar Kongresi Yayın Dizisi : 1, özel yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı**, Gazi Üniversitesi,Ankara .
- METİN N.,**Özel Yetenekli Çocuklar**, Öz Aşama Matbaacılık San. LTD. Şti. Ankara,1999.
- MORELOCK, M., "**Giftedness: The View from Within Understanding Our Gifted**", 1,11-15.1992.
- ÖZSOY, Y. M. ÖZYÜREK ve S.ERİPEK., **Özel Eğitime Giriş**, Ankara, Karatepe Yayınları, 1994.
- **Ulusal Özel Eğitim Kongresi**, YAPA, Ankara, 1992
- **Üstün Zekâlılar Ve özel yetenekliler**, YAPA, *I. Ulusal Özel Eğitim Kongresi*, Ankara, Kasım 1992.
- <http://www.aydindoganbilsem.com>
- <http://dent.edmonds.wednet.edu>
- <http://www.eğitim.com>
- <http://www.egitimbilim.com>
- <http://www.egitim.inonu.edu.tr>
- <http://www.dirhody.com>
- <http://www.eskimo.com>
- <http://www.muzikegitimcileri.com>
- <http://nexus.edu>.
- <http://www.olusumdrama.com>
- <http://ozelegitimci.blogcu.com>
- <http://pdrhizmetleri.sitemynet.com>
- <http://www.photo.com>
- <http://www.psikolojikdanisma.net>
- <http://www.planindir.com>

- <http://www.rehabitasyon.com>
- <http://rmpc.cocuk>
- <http://sxc.hu>
- <http://www.tsf.org.tr>